

Mit hjem er mit slot

Vores hjem er boligen plus vores identitet. En tryk base, men også afsæt for fjendtlige udfald mod naboer, der truer vores normer.

Vigtigt? Nej, nødvendigt!

Pension er noget, vi skal have *engang*. Om nogle år, om sikkert rigtig lang tid. Det præger vores interesse i den sløve retning. Faktisk gider vi ikke.

Men det *skal* vi, også selv vi kun er i tredive, fyrrerne eller halvtredserne. Og er vi medlemmer af MP Pension, sådan som om trent halvdelen af landets psykologer er det, har der aldrig været noget øjeblik, der pensionsmæssigt har kaldt mere på interesse og behov for nærvær end nu. Så kære medlem: nu er det nu!

Der indkaldes til ekstraordinær generalforsamling i MP Pension i disse dage. Generalforsamlingen holdes den 11. december, og det er vitalt at møde op. Det gigantiske omvalgsprojekt, pensionskassen og dens medlemmer har gennemført i efteråret 2008 – overgangen til Ny Pensionsordning – er bragt under voldsomt pres af en mindre antal pensionskassemedlemmer, som ikke finder aktuarrapporten bag omvalget tilstrækkeligt neutral, og som anker over kvaliteten af det informationsmateriale, medlemmerne har haft som grundlag at tage stilling på.

I alle tre medlemsorganisationer, som står bag MP Pension, er der i bestyrelserne fuld støtte til pensionskassen. Ligesom Dansk Magisterforening og Gymnasieskolernes Lærerforening bakker bestyrelsen i Dansk Psykolog Forening omvalget op. Det samme gør et overvældende antal af medlemmerne. Det er bare vigtigt, at denne opbakning også kommer til udtryk ved et stort fremmøde på generalforsamlingen, så pensionskassen kan gribe til de redskaber, der sikrer os ordentlige pensioner *engang*.

Lad os lige tage lidt facts. Til omvalget har 86,3 % af pensionskassens medlemmer stemt. Af dem har 95 % (51.210 medlemmer) sagt ja til Ny Pensionsordning, medens 5 % (2.770 medlemmer) har sagt *nej*. Hertil kommer alle de nye medlemmer, som automatisk optages på Ny Pensionsordning – så hele 91 % er med

nu. Så klare tal skyldes ikke, at der er lagt røgslør ud over talmaterialet, men at der set fra det enkelte medlems side er indiskutable fordele ved at vælge om.

Pensionskassen har pligt til at sikre medlemmerne optimale pensionsordninger: højere pensioner, fleksible pensionsdækninger og forenklet administration. Den forpligtelse kunne man ikke leve op til med den gamle ordning. Det er derfor, pensionskassen har lavet den nye pensionsordning. Mange andre pensionskasser – blandt andet ingeniørernes, arkitekternes, dyrlægerne og apotekerne – har allerede indført nye pensionsordninger af samme grund som MP Pension. Også her har opbakningen været stor, og medlemmerne er tilfredse.

Jamen, finanskrisen! Er det ikke farligt at åbne for friere investeringer netop nu, hvor aktier og ejendomsinvesteringer får gulvet til at synke under os!? Men nej, for uden at slippe den snusfornuft, der altid skal gælde for pensionsområdet, giver netop Ny Pensionsordning mulighed for at holde fokus på de langsigtede investeringer. Den gennemsnitlige pensionsspareres investeringshorisont er længere end 30 år, så der er plads til at nivelere store udsving undervejs.

Den ekstraordinære generalforsamling i MP Pension er slutstenen på et kritisk stormløb, der har været vanskeligt at forstå. Har man fulgt debatten, som ligger åbent fremme på pensionskassens hjemmeside, savner man helt den indfaldsvinkel, at MP Pension er en ikke-kommerciel pensionskasse, hvor ingen, absolut *ingen*, har fordel af at rådgive usagligt og lokke medlemmerne i uføre. Hvad der gælder kassen, gavner medlemmerne.

Mød derfor op på generalforsamlingen. Vis din støtte til MP Pension, som har givet os en historisk mulighed for at løfte pensionsordningerne. Mange af kritikerne kommer, vær vis på det. Derfor er det vigtigt, at alle vi, der siger ja, møder frem i stort tal. Eller vigtigt? Nej, nødvendigt!

Arne Grønberg, bestyrelsesmedlem & Roal Ulrichsen, formand

Medlemsblad for
Dansk Psykolog Forening

Dansk Psykolog Forening

Stockholmsgade 27,
2100 København Ø.
Tlf. 35 26 99 55.
E-mail: dp@dp.dk
www.danskspsykologforening.dk

Psykolog Nyt

Stockholmsgade 27,
2100 København Ø.
Tlf. 35 26 99 55.
E-mail: p-nyt@dp.dk
Fax/Psykolog Nyt: 35 25 97 07.

Redaktion:

Arne Grønberg Johansen, ansv. redaktør
Jørgen Carl, redaktør
Heidi Strehmel, bladsekretær/annoncer

DK ISSN: 0901-7089

Produceret af:

Elbo Grafisk A/S, Fredericia
Trykt med vegetabiliske farver
på miljøgodkendt papir

Oplag:

Kontrolleret oplag (FMK): 8169 ex.
Trykoplæg: 8.650 ex.

Medlem af
Danske Specialmedier

Indsendt stof: Indsendte artikler dækker ikke nødvendigvis redaktionens eller foreningens holdninger. Redaktionen forbeholder sig ret til at afvise, forkorte eller redigere indsendte artikler. Redaktionen påtager sig ikke ansvar for artikler, der indsendes uopfordret.

Forside: BAM/Scanpix

Jobannoncer 2008

Psykolog Nyt + www.psykologjob.dk

	Ved manus	Ved reproklar
Helsider:	Kr. 10.500,-	Kr. 9.055,-
176 x 237 mm:		

Halvsider:	Kr. 6.015,-	Kr. 5.250,-
86 x 237 mm eller 176 x 118 mm:		
Priserne gælder jobannoncer med 1 stilling.		
Prisliste: www.danskspsykologforening.dk		

Farvetillæg (CMYK):

Sort + 1, 2 eller 3 farver: **Kr. 1.400,-**

Alle priser ekskl. moms.

Abonnement/2008: 1.000 kr. + moms.

Deadline (kl. 12)

Nr.	Deadline	Udgivelse
1	15/12	16/1
2	12/1	30/1
3	26/1	13/2

FOTOS: BAW/SCANPIX

Når **BOLIGEN** bliver et **HJEM** –

Vores hjem er ikke blot vores bolig, den er en del af os selv og vores identitet. På godt og ondt – for vi er ikke så gode til at acceptere forskellighed og mangfoldighed på den anden siden af hækken.

Her bor jeg – ■ Af *Dorthe la Cour*

■ Vores hjem er vores borg. Her kan intet ondt nå os – her er vi trygge, og her er det frem for alt os selv, der bestemmer.

Masser af mennesker har et godt naboskab, hvor man gensidigt hjælper hinanden med at passe kæledyr, vande blomster og tage posten i ferier. Nogle har en meget tæt relation til deres naboer, mens andre mere holder distancen. Og så er der de naboer, som ser rødt, når de får øje på hinanden.

- Vores hjem er en del af vores identitet, og vi investerer

både mange penge og megen tid i den, for boligen fortæller, hvem vi er. Hvis der ikke er orden eller gjort rent, når der kommer folk på besøg, så undskylder vi over for gæsterne. Det er også kulturelt bestemt, for i modsætning til andre nationaliteter inviterer vi ofte folk hjem til os, siger cand.psych. Nike Brandt Poulsen, som er psykolog ved Center for stress og trivsel, og som blandt andet underviser i konflikthåndtering.

Men for nogle er det ikke kun boligen, som er en del af deres identitet, det er hele kvarteret. Et boligområde kan

>

> have sit helt eget sæt spilleregler. Det er ikke regler, man kan læse sig til, men som man må lære ved at træde ved siden af og så blive korrigeret af de andre beboere.

- Det kan for eksempel være kvinden, som reagerer på, at gæster til hendes nabo holder uden for hendes hus. Selvfølgelig er det offentligt vej, føler hun alligevel, at det er hendes, og at andre ikke har ret til at benytte sig af det. Et andet eksempel kunne være manden, som reagerer på, at naboen er bortrejst, men lader sin bil holde ude på vejen frem for i garagen – som det ellers er reglen i kvarteret. Han ringer til politiet og siger, at der holder en fremmed bil i kvarteret, fortæller Nike Brandt Poulsen.

- Identiteten i et boligkvarter kan være meget stærk. Man føler sig som del af en gruppe, og som ny bliver man ikke en del af gruppen, medmindre man kan følge spillereglerne. Og hvis man ikke følger reglerne, så er man en fremmed eller fjenden. Og det er noget alment menneskeligt.

- Det, der sker, er gruppeassimilation – at vi ser gruppen som meget mere ens, end den i virkeligheden er. En ydre fjende vil gøre, at vi slutter os sammen, og vi finder identitet i det. Vi ser ikke gruppen som bestående af enkeltindivider, der er meget forskellige.

De stærke følelser

Men nabostridigheder opstår ikke kun omkring grupper. Konflikterne findes også mellem enkeltindivider, som ikke evner at have empati for hinanden, eller som ikke kan rumme hinandens forskelligheder. Jo højere kravet om ensartethed er, jo flere konflikter kan der opstå, for mennesker er ikke ens.

- Konflikter og krige opstår altid på grænser – det være sig faggrænser, landegrænser eller hækken ind til naboen. Ofte handler det ikke om så meget, men følelserne kan være meget stærke, forklarer Nike Brandt Poulsen. Der er set eksempler på, at naboer har kastet med jord på hinanden, væltet affaldsspande, fyldt indkørsler op med grus eller søgar forsøgt at påkøre hinanden.

I enkelte tilfælde er det endt med drab, som en sag fra 2000 viser. En 58-årig førtidspensionist fra Smørumnedre i Københavns omegn løste selv problemet med en besværlig nabo. Han skød ham med sit jagtgevær, og ringede til politiet med disse ord: - Jeg har skudt Børge, men ikke hans kone, for hun har ikke generet os. Politiet fandt naboen død i sin stol foran fjernsynet, dræbt af et skud i brystet.

Gennem ti år havde de to naboer ligget i krig med hinanden på den blinde vej, hvor 70'er-villaerne ligger pænt ved siden af hinanden. Voldsom beskæring af træer, kast med sten mod ruder, blomster der blev revet op og plakater med smædeskrivelser mod naboen.

- Du kan jo ikke komme væk fra konflikten – der er ingen udvej, og jeg tror, det er her, de meget stærke følelser får næring. Det går ind over vores grænser, og du kan næsten blive hjemløs. Hvis du har en konflikt på jobbet, kan du tage hjem, eller du kan gå væk fra mennesker, du ikke vil være sammen med. Nabokonflikten raser på det sted, hvor vi synes vi ejer stedet og burde have fred. I den situation kan vi blive fuldstændig afmægtige og kan ikke styre konflikten, for vi ved aldrig, hvornår naboen gør det, der generer os.

- Hjemmet er der, hvor man skal hente sin styrke og hvor man lader op, og ved nabokonflikter mister man pludselig herredømmet. Det er uforudsigeligt, og det stresser os, siger Nike Brandt Poulsen.

Dialog løser konflikter

Psykologen fremhæver, at det at dele et område kræver løbende dialog og forhandling, fordi konflikterne bliver brudt ned, så de aldrig kommer i gang. Men i dag har vi ikke længere et naturligt fællesskab med vores naboer, eller nogle arbejdsopgaver vi skal løse sammen. Efter hans opfattelse

venter mange for længe med at lære deres nabo at kende.

- Den daglige forhandling er gledet ud af de områder, hvor vi bor. Samfundet bliver konstitueret af et sæt regler, der er skrevet ned på et stykke papir, og ikke af relationer mellem mennesker. Det bliver reglerne, der binder os sammen, og ikke det menneskelige fællesskab eller den menneskelige virksomhed.

- Vi forsvarer jo demokratiet her i Danmark. Men måske skulle vi tænke lidt over hvad demokrati egentlig er. Og det er da, at man siger, hvad man mener, og at man giver andre plads til det samme – at man accepterer mangfoldighed og at andre er anderledes, og at man ikke føler sig truet af det. Hvis man skal løse en konflikt, skal man få parterne til at føle empati for hinanden og få dem til at sætte sig i hinandens sted.

Hjem, kære hjem

Et hjem er en forbindelse mellem et menneske og en bolig, og det tager tid at etablere den forbindelse. Den bliver til en del af os og vores identitet, så når forbindelsen bliver påvirket, har det stor betydning for os. En bolig bliver først til et hjem, når vi har fundet os til rette. Herefter er hjemmet det sted, hvor vi føler os trygge, og hvor vi kan gøre, hvad vi vil.

Hvad hjemmet betyder for os, har antropolog Mark Va-

cher forsøgt at svare på gennem et forskningsprojekt om en-familieboliger. I stedet for at spørge folk om, hvad et hjem var for dem, tog han til Seest efter fyrværkeriulykken i 2004 for at spørge folk om, hvad de havde mistet.

- Det var klart, at de havde mistet mere end en bolig. De havde mistet noget af dem selv. Når der sker noget med vores hjem, sker der noget med os, og omvendt. Og det var voldsomt for dem at opleve, at ikke alene var deres ting væk – møbler, fotoalbum, legetøj, tøj og så videre, men også det sted, de vendte hjem til.

- Det nedbrændte boligkvarter var fra 1970'erne, og mange havde bygget boligen om, fordi deres behov havde ændret sig i forhold til et 35 år gammelt byggeri, men de bevarede den oprindelige bolig og indrettede sig herefter.

Mange af de nedbrændte huse blev erstattet af arkitekt-tegnede, moderne villaer, som opfyldte alle ønsker og krav til nutidens boliger.

- Men familierne fandt hurtigt ud af, at selv en arkitekt-tegnet bolig ikke bliver til et hjem efter et par nætter. Der skal mere til, før man betegner det som et hjem. Det er også derfor, der findes et boligmarked og ikke et marked for hjem, siger antropologen.

- Det er vigtigt at skelne mellem boligen, som er en ting, og hjemmet, som er en forbindelse mellem mig som menneske og min bolig. Når vi flytter ind et nyt sted, går der

>

- > noget tid, før vi betragter det nye sted som vores hjem. Vi skal lige lære at finde lyskontakterne i mørket om natten, pr. refleks åbne de rigtige køkkenskabe og -skuffer, når vi har brug for forskellige ting osv., forklarer Mark Vacher og anfører, at mennesket og den fysiske bolig skal smelte sammen. Det er som et par sko, der skal gås til, før de passer os. Og når de passer os, så tænker vi ikke mere over det, så går vi bare. Ligesådan er det med boligen – på et tidspunkt bliver den til vores hjem, uden at vi bevidst eller præcist kan forklare hvorfor.

Hvordan boligen ser ud, har ingen betydning for, om forbindelsen kan oprettes. I verdens slumkvarterer, hvor boligen er lavet af blik, vil de mennesker, der bor der, have samme forbindelse til det sted, som de kalder hjem, som vi har til lejligheden med altan eller til huset med have.

Når forbindelsen brydes

Hjemmet er det sted, hvor vi er allermest nøgne. Her tillader vi os selv at gøre en masse ting, som vi ikke ville gøre i det offentlige rum. Når vi forlader hjemmet, tager vi tøj på, og vi disciplinerer os selv til at færdes sammen med andre ukendte mennesker.

- I vort hjem sover vi, og her er vi mest skrøbelige og sårbare. Når vi hører en lyd om natten, bliver vi bange, og den tryghed, der ellers kendetegner hjemmet – at det på en måde passer på os – bliver brudt. Den særlige forbindelse mellem bolig og menneske bliver brudt.

- Hvis vi har haft indbrud, eller hvis en fremmed uberettiget er trængt ind i vores hjem, føler vi os truet, ikke på grund af det, der er stjålet, men fordi forbindelsen mellem mennesket og boligen er truet – vi føler os fremmedgjort over for vores hjem.

- Vores hjem er en del af vores identitet. Jeg tror, det kan være en af årsagerne til, at nabokonflikter meget let opfattes som personlige angreb. Når naboen klipper vores hæk, føles det måske, næsten som om han har klippet håret på vores hoveder, siger Mark Vacher.

Vi går omvejene

Antropolog Anne-Marie Christensen har forsket i nabostridigheder, og hendes forskning viser, at det sker for alle, og der er ingen kønsforskel. Samtidig er det danskernes konfliktskyhed, der lidt overraskende er med til at optrappe konflikten.

Vi siger ikke, hvad vi mener. I stedet for at gå direkte til naboen og tale om problemet, går vi hellere til andre, og fortæller om problemet. Så kan vi blive bekræftet i, at naboen har overtrådt normerne for god opførsel.

Ofte er det småting, der gør, at konflikten enten trappes op eller trappes ned. Dybest set handler det nemlig ikke om fem cm græsplæne eller hæk, det handler om moral, og hvordan vi opfører os.

Analysefirmaet Norstat foretog i 2007 en undersøgelse af nabokonflikter i Danmark. Den viste, at hver anden følte sig generet af deres nabo, og mere end hver fjerde havde haft en egentlig konflikt med deres nabo.

Kun godt hver tredje løste konflikten ved at tale med naboerne. Resten gjorde enten ikke noget ved det eller valgte mere radikale løsninger som at involvere myndighederne, flytte eller tage hævn.

Dorthe la Cour er journalist

Portræt af de unge

Projekt JANUS ■ Af Mimi Strange m.fl.

■ Projekt JANUS tilbyder ambulans behandling til drenge og piger i alderen 6-18 år med seksuelt bekymrende eller krænkende adfærd og deres familier. Som en del af projektet har man gennemført psykologiske undersøgelser af 113 børn med seksuelt bekymrende adfærd/unge krænkere samt de tre mest markante grupper af ofre. Både krænkerne og ofrene betegnes her som klienter.

Ni ud af ti klienter i Projekt JANUS er drenge. Klienterne er 6-18 år, størstedelen dog 13-15 år på visitationstidspunktet. Af disse klienter har ligeledes ni ud af ti været enten

vidne til eller offer for fysisk vold, psykisk vold eller seksuelle overgreb.

Forskning viser, at det er lige så skadeligt at være vidne til vold, som det er at være offer for det. Knap halvdelen af klienterne har været ofre for fysisk vold, enten i eller uden for familien. En tredjedel af klienterne har været vidne til fysisk vold. Flere endnu har været ofre for seksuelle overgreb enten i eller udenfor familien. Hver fjerde af klienterne har været vidne til seksuelle overgreb.

Som en del af udredningen bliver klienterne psykologisk

krænkerere

MODELFOTOS: BAM/SCANPIX

I Projekt JANUS har man de seneste fem år samlet viden om børn og unge, der krænker andre børn og unge. En analyse af 113 med denne adfærd giver os et billede af dem, der begår overgrebene.

testet med Rorschach, WISC III og Tova. Langt de fleste af klienterne er personlighedsmæssigt umodne og har følelsesmæssige, interpersonelle og sociale vanskeligheder. Generelt er de følelsesmæssigt meget hæmmede og mangler selvindsigt og indsigt i egne følelser i en sådan grad, at de har svært ved at forstå og forholde sig til andre på en empatisk måde. Ligeledes har de fleste svært ved at indgå i sociale relationer på en hensigtsmæssig måde. Mange føler sig så socialt usikre, at de ikke magter at opbygge ligeværdige relationer med jævnaldrende.

Halvdelen af klienterne ligger rent begavelsesmæssigt i enten middelloområdet eller derover. Den anden halvdel fordeler sig fra lige under middel og til mentalretarderet af middelsvær grad. Blandt de dårligst begavede tegner der sig et billede af børn og unge, som er prægede af nederlagsfølelser. Størstedelen af dem er fejlplacerede i deres skoler, hvilket yderligere bidrager til deres nederlagsfølelser.

Ca. halvdelen af de velbegavede klienter bor hjemme. De har tilsyneladende ikke været udsat for nogle kendte – dvs. rapporterede – former for omsorgssvigt, men udviser store

>

- > følelsesmæssige problemer. De har dog formået at bruge deres gode intellekt til at kompensere for deres følelsesmæssige vanskeligheder, hvilket har gjort, at de tilsyneladende virker mere modne og velfungerende, end de reelt er.

Resultaterne af de psykologiske undersøgelser viser, at tre fjerdedel af klienterne udviser tegn på specifikke opmærksomhedsmæssige vanskeligheder. Disse vanskeligheder er i langt de fleste tilfælde ikke tidligere blevet erkendt og behandlet. For mange klienters vedkommende har det betydet, at de har haft store indlæringsvanskeligheder, har fået mange irettesættelser, haft store sociale vanskeligheder samt adfærdsproblemer i form af hyperaktiv og impulspræget adfærd. Mange er derfor prægede af dårligt selvværd og stor nederlagsfølelse.

Relation mellem offer og krænker

Over halvdelen af klienterne har inden visitationstidspunktet udvist seksuelt bekymrende adfærd. Størstedelen af disse klienter begår deres første overgreb efter lang tid med seksuelt bekymrende adfærd. Adfærden har stået på i mellem tre måneder og ti år. I en stor del af sagerne er der ikke blevet reageret passende og tilstrækkeligt på denne adfærd.

De 113 klienter i Projekt JANUS har haft tilsammen 177 ofre. Der er således en del af klienterne, der har haft mere end et offer. Ca. halvdelen af klienterne har haft ét offer. Ofrene har været 3-17 år, de fleste 3-13 år.

Godt en tredjedel af ofrene har været udsat for ét overgreb, mens hver tredje har været udsat for mellem to og ti overgreb. De resterende ofre har været udsat over ti overgreb, enkelte helt op til over 100 overgreb. Overgrebene har stået på fra én dag over uger og måneder til over flere år.

Størstedelen af overgrebene er foregået hjemme hos enten offeret eller klienten, men en fjerdedel er foregået på skoler, og en femtedel er foregået på anbringelsessteder.

Stort set alle klienterne kender deres offer forud for overgrebet. Dette stemmer overens med andre undersøgelser, som har vist, at krænkerne oftest har en relation til deres offer. I *Projekt JANUS'* undersøgelse er de tre mest markante grupper af ofre *Skolekammerater*, *Søskende* (biologiske, halv-søskende eller stedsøskende) og *Barn på klientens anbringelsessted*.

Halvdelen af de klienter, der visiteres til projektet, er allerede forud for visitationstidspunktet anbragt uden for hjemmet på grund af omsorgssvigt. Disse børn/unge bor hos plejeforældre, på døgninstitution eller opholdssted. Den anden halvdel af klienterne er hjemmeboende hos enten den ene eller begge forældre.

Blandt de tre ovennævnte grupper er halvdelen af de klienter, der har krænket en skolekammerat hjemmeboende, og halvdelen er anbragte. Alle klienter, der har krænket en søskende, bor hjemme. Alle klienter, der har krænket et barn på deres anbringelsessted, er selvsagt anbragte.

Krænkelse af en skolekammerat

26 % af de ofre, som er blevet krænket af en klient, er *skolekammerater*. For de flestes vedkommende er der tale om yngre ofre, mens hver fjerde er klassekammerater. Dermed er skolekammerater den største gruppe af ofre. Størstedelen af ofrene er drenge. Herved adskiller de sig fra det samlede sample, hvor der er en lille overvægt af piger blandt ofrene.

Alle de overgreb, der har været begået mod en skolekammerat, er foregået i skolens regi. Nogle af overgrebene er foregået i klasseværelset, i skolegården eller på skolens toiletter. Andre overgreb er sket, mens klassen har været på lejrskole eller koloni. I det samlede sample har en fjerdedel af klienternes overgreb fundet sted på skolen. Halvdelen af de klienter, der har krænket en skolekammerat, er anbragt uden for hjemmet og halvdelen er hjemmeboende.

I langt størstedelen af sagerne i *Projekt JANUS* har klienterne begået overgrebet alene. Men blandt de klienter, der har krænket en skolekammerat, er der nogen, der har begået overgrebet sammen med andre. Enten fordi de er blevet lokket eller truet til det, eller fordi de som ligeværdige venner har begået et overgreb. Her har overgrebene mere haft karakter af udfordringer af hinanden.

Klienter der har krænket en skolekammerat, er ikke en homogen gruppe, og et af de områder, hvor de adskiller sig, er på overgrebenes grovhed. Hvor der i den ene ende af kontinuummet er overgreb, der mest har været en leg, som er gået for langt en enkelt gang, er der i den anden ende grove overgreb, fx penetration, der har involveret flere personer, der har været planlagte, og som har stået på i flere år.

Krænkelse af en søskende

24 % af ofrene, som er krænket af en klient i *Projekt JANUS*, er klientens søskende. Herunder regnes både biologiske, halv- og stedsøskende. De bor alle sammen, enten deltid eller fuldtid.

Tre ud af fire af ofrene er piger. Det er således den gruppe ofre, hvor der er flest piger.

Søskende er den gruppe af ofre, der bliver udsat for flest overgreb. Det er ligeledes den gruppe, hvor overgrebene har stået på i længst tid, flere i over et år.

Størstedelen af overgrebene foregår hjemme hos enten offer eller krænker. Et fåtal af overgrebene er begået andre steder, fx i en skov, på en legeplads eller hos et andet familiemedlem.

En tredjedel af de klienter, som har begået overgreb mod en søskende, giver udtryk for, at de føler sig uønskede eller oversete i familien. Årsagen, som klienterne oftest angiver til dette, er, at en eller begge forældre har fået ny partner, som eventuelt også har børn, og i nogle tilfælde får forældrene et eller flere nye børn.

Også blandt klienter, der har krænket en søskende, er der en vis diversitet. Her er den mest iøjefaldende forskel varigheden af overgrebene. Hvor der i den ene ende af kontinuummet er overgreb, der har stået på ugentligt i adskillige år, er der i den anden ende overgreb, der har fundet sted én gang.

Krænkelser på anbringelsesstedet

15 % af de ofre, som er krænket af en klient, er et barn på klientens anbringelsessted. Der er lige mange piger og drenge blandt disse ofre.

Det er den gruppe ofre, hvor der begås næstfleste overgreb pr. offer. En stor del af overgrebene har stået på i måneder eller år. Der er således tale om gentagne overgreb, som står på i lang tid, uden at nogen opdager eller stopper dem. Som eksempel kan nævnes en dreng, der har begået

gentagne anale overgreb på mange børn. Overgrebene har stået på i årevis.

En stor del af de klienter, der har krænket et barn på deres anbringelsessted, udviser en aggressiv adfærd, ikke kun i deres dagligdag, men også i forbindelse med deres overgreb. De har således benyttet sig af mere fysisk tvang og flere verbale trusler end de fleste andre klienter i projektet. Ud over deres aggressive holdning kan der fra kvalitative interview ses, at en tredjedel af dem har afvigende seksuelle lyster og fantasier.

Som venteligt for denne gruppe er der *ikke* nogen, der kommer fra gode opvækstvilkår. Et mønster, der tegner sig for disse klienter, er, at de er omsorgssvigtede i forskellig grad.

Blandt disse klienter findes den største variation. Nogle er massivt adfærdsforstyrrede, mens andre er mere reaktive i deres adfærd, som følge af egen offerhistorik.

Piger som har været visiteret

Piger med seksuelt bekymrende eller seksuelt krænkende adfærd udgør en ud af ti af de opgjorte behandlingssager. Disse tal svarer til internationale undersøgelser, der viser, at omkring 5-10 % af børn, der bliver seksuelt misbrugt, bliver det af piger (5, 8, 9). Idet vores erfaringsgrundlag i *Projekt JANUS* udspringer af et endnu sparsomt antal piger, har vi inddraget internationale studier (1) i en metaanalyse af de kliniske karakteristika for seksuelt krænkende piger.

Overordnet set minder karakteristikken af piger i vores data på mange områder om karakteristikken af drenge, idet begge køn har oplevet kaotiske, dysfunktionelle opvækstbetingelser. Dette afspejler sig i, at både piger og drenge med seksuelt grænseoverskridende eller seksuelt krænkende adfærd udviser socio-emotionelle vanskeligheder, indlæringsvanskeligheder, opmærksomheds- og koncentrationsvanskeligheder samt problemer med selvværdsfølelse og ensomhedsproblematikker.

>

- > Ikke desto mindre viser internationale studier, at drenge og piger adskiller sig på et antal områder særligt i forhold til intensiteten af tidligere omsorgssvigt og misrøgt samt i forhold til tidligere oplevelser af seksuelt misbrug samt intensiteten heraf (6, 7, 4, 9). Dette afspejler sig ligeledes i vore data:

De fleste af de henviste piger har selv været udsat for seksuelt misbrug holdt mod en tredjedel af drengene. Pigerne har oftest været udsat for overgreb fra ældre brødre, fædre eller mødres kærester. Nogle af pigerne har været udsat for overgreb af flere forskellige.

Lige over halvdelen af pigerne har været udsat for *fysisk* vold. Eksempelvis fortæller flere af pigerne, at deres mor har banket dem gentagne gange. De fleste af pigerne beskriver en opvækst præget af *psykisk* vold. Eksempelvis beretter flere af pigerne, at de aldrig har fået opmærksomhed fra deres mor. En af pigerne udtaler: "Min mor var tit ondskabsfuld mod mig, hun slog mig ofte og har aldrig været den mor, jeg ønskede mig."

Pigerne adskiller sig endvidere fra drengene i den forstand, at de i særlig grad synes at være optaget af egen offerhistorie, lavt selvværd samt af tidligere svigt. Dette afspejler sig ligeledes i andre undersøgelser. Mathews et al. fandt eksempelvis, at seksuelt krænkende piger har oplevet en tidlig mangelfuld støtte og kontakt til sunde omsorgspersoner, herunder særligt kvindelige rollemodeller (7). Generelt har pigerne oplevet et mere omfattende omsorgssvigt end drengene, både i forhold til karakteren og intensiteten heraf.

Grænsen mellem offer og krænker er derfor mindre markant for piger med seksuelt bekymrende eller krænkende adfærd. Dette afspejler sig ofte i de professionelles begrundelse for henvendelse til *Projekt JANUS*. Henvendelserne udspringer generelt af en bekymring for massiv seksuelt grænseoverskridende eller krænkende adfærd, men også en bekymring for pigernes tidligere offerhistorie og for, at

pigerne kan være i potentiel risiko for at blive ofre for andres seksuelle krænkelser.

På baggrund af disse kønsforskelle er det derfor relevant at inddrage et kønsspecifikt perspektiv i den psykologiske forståelse og behandling af pigerne.

I modsætning til offerforskning, hvor der er en righoldig litteratur om piger som ofre for seksuelle overgreb (men relativt færre studier om drenge), findes der mere sparsom viden om piger som seksuelle krænkere (6, 9). Piger med seksuelt krænkende adfærd udgør en minoritet, men en endnu utilstrækkelig udforsket minoritet, formentlig med et betydeligt mørketal.

De piger, som udvikler seksuelt krænkende adfærd, har generelt oplevet et højere niveau af udviklingsmæssig traumatisering og mangelfuld miljømæssig støtte og omsorg til bearbejdning heraf end drengene. Dette tyder på, at piger skal udsættes for grovere omsorgssvigt for at udvikle en seksuelt bekymrende eller krænkende adfærd.

Børn under 12 år

Siden 2006 har de 6-11-årige udgjort 25 % af de henviste børn og unge. De fleste er drenge. Den unge aldersgruppe taget i betragtning er der tale om relativt grove overgreb i form af forsøg på eller gennemført oral, anal eller vaginal penetration under voldelige og tvangsmæssige omstændigheder og med trusler om hemmeligholdelse. Derudover har der været tale om vaginal og anal penetration med genstande. Denne grænseoverskridende adfærd rækker langt ud over, hvad man kan betegne som leg eller seksuel eksperimenteren. Ofrene har typisk været yngre søskende eller yngre skolekammerater eller andre børn på dag- og eller døgninstitutionen. Omtrent halvdelen af klienterne i denne gruppe har tidligere enten været i kontakt med skolepsykolog eller børnerådgivningscentre. De har ikke inden visitationen været diagnostisk udredt.

FAKTA ■ Om artiklen

"Hvem er de unge krænkere?" er nr. 2 i en serie artikler om Projekt JANUS. Projektet har til formål at forebygge seksuelle overgreb mod børn ved så tidligt som muligt at gribe ind i forhold til børn/unge, som er seksuelt grænseoverskridende. Læs mere på www.projekt-janus.dk. Første artikel "Når børn og unge krænker" blev publiceret i Psykolog Nyt 21/2008.

CENTER FOR KREATIVITET TILBYDER FRA FORÅRET 2009

PRAKTISK OG TEORETISK UDDANNELSE I LEDELSE AF KREATIVE

KREATIVITETSKONSULENTUDDANNELSEN

KREATIVITETSKONSULENTUDDANNELSEN henvender sig til psykologer, ledere, projektledere og konsulenter, der arbejder indenfor de kreative brancher. Center for Kreativitet har samlet den viden vi har i dag fra den psykologiske kreativitetsforskning og gennemført en række kvalitative interviews med ledere af kreative og tilbyder nu en uddannelse, der specifikt adresserer de problemer, som man står med som leder af kreative.

Uddannelsen har et eklektisk teoretisk afsæt og trækker både på psykoanalytiske, eksistentielle, kognitive og positiv psykologiske teorier om kreativitet. Fokus er på praksis og der inddrages internationale videnskabelige undersøgelser og psykologiske teorier for at skabe større indsigt og klargøre praksis.

UNDERVISERE

Hovedunderviser og udvikler af uddannelsen er Leder af Center for Kreativitet Thea Mikkelsen. Vi får derudover bl.a. besøg af Rektor for Det kgl. Danske Kunstakademis Billedkunstskoler Mikkel Bogh, tidligere formand for den danske psykoanalytiske uddannelse Judy Gammelgaard og leder af Hildebrand Institutet Eva Hildebrand.

UDBYTTE BL.A.

- Overblik over psykologiske kreativitetsteorier
- Viden om den nyeste kreativitetsforskning
- Konkrete redskaber til ledelse af kreative
- Metoder til tilrettelæggelse af kreative processer
- Viden om, hvordan man sammensætter kreative teams
- Viden om, hvordan kommunikation kan lette samarbejdet i kreative forløb

DATOER OG INFORMATION

HOLD 1 WEEKENDHOLD	24-25 JANUAR 21-22 FEBRUAR 28-29 MARTS (INTERNAT) 25-26 APRIL 23-24 MAJ ALLE DAGE KL.9-16 (BORTSET FRA INTERNAT)	HOLD 2	26-27 JANUAR, 23-24 FEBRUAR, 30-31 MARTS (INTERNAT), 27-28 APRIL 25-26 MAJ ALLE DAGE KL.9-16 (BORTSET FRA INTERNAT)
------------------------------	--	---------------	---

TILMELDING FRIST D. 22 DECEMBER 2008.

PRIS 49.000 KR. EKSKL. MOMS.
PRISEN INKLUDERER FORPLEJNING ALLE DAGE, INTERNAT,
3 PERSONLIGE KONSULTATIONER OG KURSUSMATERIALE.

KONTAKT RING 24 66 78 23 ELLER MAIL TIL INFO@CENTERFORKREATIVITET.DK
OG FÅ TILSENDT MATERIALE OM UDDANNELSEN!

Center for Kreativitet ledes af cand. psych. & cand. mag. Thea Mikkelsen, der har specialiseret sig i erhvervspsykologiske problematikker i de kreative brancher.

LÆS MERE OM UDDANNELSEN PÅ WWW.CENTERFORKREATIVITET.DK

CENTER FOR KREATIVITET

- > Ved udredning i *Projekt JANUS* vurderes størsteparten af klienterne i denne gruppe at udvise tegn på ADHD i en grad, som er behandlingskrævende. For hovedpartens vedkommende vurderes det, at de har manglende eller forstyrret tilknytningsevne samt problemer i forhold til handlestrategier.

Den seksuelt bekymrende adfærd har været karakteriseret ved, at barnet har involveret et andet barn i seksuel kontakt med kropsdele (genitalier, bryst, anus osv.). Adfærden har været udviklingsmæssigt overraskende og ikke alderssvarende, og offeret er ikke udviklingsmæssigt på lige fod, forholdet er ufrivilligt og ikke gensidigt. Yderligere er adfærden ikke korrigerbar trods voksnes indblanding, og aktiviteterne er forbundet med skam, angst og hemmeligholdelse. Varigheden af den seksuelt bekymrende adfærd har strakt sig over en længere periode mellem 6-72 måneder. Der har i de fleste tilfælde været tale om ét offer.

Seksuelt bekymrende adfærd

Variationen af seksuelt bekymrende adfærd er stor og der kræves forskellige reaktioner i forhold til disse. (10) Vurderingen af hvorvidt den seksuelt bekymrende adfærd er "bekymrende" nok beror på en vurdering af magtforholdet børnene/de unge imellem, hvorvidt forholdet er frivilligt/ufrivilligt, hvorvidt legen er præget af tvang, angst og skam og hvorvidt den er gentagende over tid (trods forsøg på korrektion fra de voksnes side) og endelig skal adfærden ses i lyset af et udviklingsmæssigt perspektiv. Børn og unge kan lokke, snyde eller manipulere andre børn til seksuelle aktiviteter. Børn og unge kan endvidere være seksuelt grænseoverskridende i forhold til voksne ved enten at røre, tale eller se på voksne på en seksuel grænseoverskridende måde.

*Mimi Strange, leder af projekt JANUS,
psykolog, specialist og supervisor i psykoterapi*

Birgitte Jørgensen og Søs Sinnerup

Christoffersen, psykologer

Nina Schrøder, psykolog, forskningsassistent

Susanne Blomsterberg, psykolog

Dennis Madsen, socialrådgiver

Jytte Kofoed Andersen, psykolog, specialist i børnepsykologi

REFERENCER ■

1. Årsrapporter på hjemmeside, senest Statusrapport V (2007-08).
2. Kvalitativ analyse af interview, www.projekt-janus.dk.
3. Analyse af relationer og IQ (in press).
4. Erroga M. & Masson, H. (1999): *Children and young people who sexually abuse others: challenges and responses*. Routledge, London.
5. Finkelhor D. (1984): *Child sexual abuse, New theory and Research*. The free Press, New York.
6. Hunter et al. (1993): Psychosexual, attitudinal and developmental characteristics of juvenile female sexual perpetrators in a residential treatment setting. *Journal of Child and Family Studies*, Vol. 2 (4).
7. Mathews et al., (1997) Juvenile female sexual offenders: clinical characteristics and treatment issues. *Sexual abuse: a Journal of Research and Treatment*, Vol. 9, Nr. 3.
8. Mathews et al. (1999): Female sexual offenders: A typology. In M.Q. Patton (Ed.), *Family sexual abuse: frontline research and evaluation*, Newbury park, Sage publications.
9. Vick et al. (2002): Young female sex offenders: assesment and treatment issues. *Journal of Child Sexual Abuse*, Vol. 22 (2).
10. Johnsos, Cavanagh, Toni & Feldmeth, J.R. (1993) Sexualized behaviours; A Continuum, i: Gil & Johnson (eds.): *Sexualised children: Assessment and treatment of sexualised children and children who molest*. Rockville, MF Launch Press.

Cases fra Projekt JANUS ■

Mikkel på 10 år: Mikkel bor sammen med sin mor. Mikkels bedste ven er den to år yngre dreng Sebastian. En dag leger de fangeleg på skolens legeplads. Da Mikkel fanger Sebastian hiver han ham med ind i et legehuse og tager sine bukser af. Mikkel tager også Sebastians bukser af, fastholder ham og tvinger ham til at tage sin tissemand i munden. Efter nogle minutter kommer Sebastian fri og løber ud af legehuset. Samme aften fortæller Sebastian det til sin mor.

Michael på 15 år: Michael bor hjemme hos sine forældre sammen med sin lillesøster på 7 år. Begge forældre er veluddannede og har stor social kontaktflade. Michael er populær i skolen og har mange fritidsinteresser. Han beskrives som havende tilknytningsproblemer og følelsesmæssige vanskeligheder, men benytter sit gode intellekt til at dække over dette. Fra Michael var 10 til 12 år, begik han gentagne gange vaginale og anale overgreb på sin 6 år yngre kusine. Ved hjælp af trusler og overtalelse sørgede Michael for, at kusinen ikke fortalte noget. Fra Michael var 13 til 15 år gammel, begik han gentagne vaginale, orale og anale overgreb mod sin lillesøster. Denne fortalte ikke nogen om overgrebene. For nylig forsøgte Michael at lave et oralt overgreb på forældrenes venners datter på 4 år, men denne løb med det samme ud og fortalte det til sin mor. Herefter bliver de andre overgreb kendt og Michael henvises til *Projekt JANUS*.

Thomas på 13 år: Thomas er anbragt uden for hjemmet. Han blev fjernet fra sin mor for 5 år siden på grund af massivt omsorgssvigt. Han ser nu ikke længere sin mor

og har kun sparsom kontakt med sin far. Han klarer sig fagligt godt i skolen, men beskrives som indadvendt overfor jævnaldrende. Han har ingen nære venner og søger ofte yngre legekammerater. For tre uger siden befølte han en syvårig dreng fra sit opholdssted på numsen, holdt ham fast og prøvede at kysse ham. Drengen fortalte det samme aften til en pædagog, og Thomas blev henvist til *Projekt JANUS*. Under udredningen kommer det frem, at personalet i en længere periode forud for episoden har været bekymret, da Thomas har været svært seksuelt bekymrende. Han har været seksualiserende, verbalt krænkende og har haft seksuelt bekymrende fantasier som involverede både børn, vold og dyr.

Line på 13 år: Line har gennem tre måneder forgrebet sig seksuelt på sin stedlillebror på ti år. Der har været tale om fuldført samleje samt beføling. Line har efterfølgende truet sted broderen til at holde det hemmeligt.

Et team i psykiatrien –

I Center for Spiseforstyrrelser, Region Midtjylland, er arbejdet imellem psykolog og læge fordelt på atypisk vis. Overlæge Kristian Rokkedal samt koordinator og psykolog Camilla Jacobi beretter herom i et fælles interview.

Opgaveflytning ■ Af Irene Christiansen

■ Center for Spiseforstyrrelser, Region Midtjylland, råder over tre ambulatorier, to i Risskov og et i Herning. I centret arbejdes der både med børn, unge og voksne med spiseforstyrrelser. Center for Spiseforstyrrelser ledes af overlæge Kristian Rokkedal og afdelingssygeplejerske Annette Husum, mens ambulatoriet i Herning drives af et særligt sammensat team med psykolog Camilla Jacobi i rollen som koordinator.

Teamet inkluderer fem psykologer, to sekretærer, en distriktssygeplejerske, en diætist og en deltids fysioterapeut. Til daglig er der ingen læge i teamet. Man har i stedet valgt at dække behovet for den lægefaglige ekspertise ved at lade en afdelingslæge fra Risskov, nogle gange tillige en reserve-læge, besøge Herning-teamet flere gange om måneden. Det er lægen, der har det behandlingsmæssige ansvar for patientforløbene i Herning.

- Herning-forholdene er ganske forskellige fra forholdene i Risskov, fortæller Kristian Rokkedal. I vores børneambulatorium er der tre læger og fem psykologer, og der er et tilsvarende antal af disse faggrupper i ambulatoriet for de voksne patienter. At teamet er bemandet på en anden måde i Herning, handler om, at vi ikke har kunnet rekruttere læger til ansættelse der endnu. Vi forsøger igen med nye opslag for at se, om vi kan få ansat en overlæge og en afdelingslæge.

Formelt set har ambulatoriet i Herning eksisteret siden januar 2007. Før dette tidspunkt og dermed før regioner-

ne blev etableret, var teamet en del af et tilbud til behandling af spiseforstyrrelser i Ringkøbing Amt. Denne ordning går helt tilbage til 2003, hvor såvel afdelingslæge som psykolog fra Center for Spiseforstyrrelser i Risskov fungerede som konsulenter.

- Teamet har udviklet sig siden da, og det var helt naturligt at gøre det til en del af Center for Spiseforstyrrelser, fortsætter Kristian Rokkedal. Der var et samarbejde og et kendskab til hinanden i forvejen, hvad der er af betydning for den måde, som teamet fungerer på i dag.

Når det drejer sig om behandling af spiseforstyrrelser, er det ganske vist ikke underordnet, hvilken faggruppe den professionelle tilhører – behandlingen af somatiske kom-

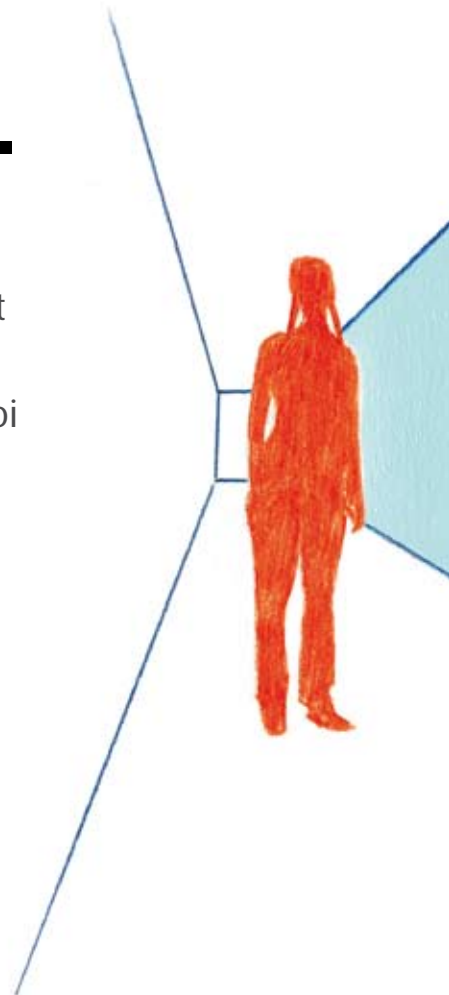

ILLUSTRATION: LISBETH E. CHRISTENSEN

plikationer er fortsat lægernes område alene – men Kristian Rokkedal finder det lige så afgørende, hvor meget erfaring den professionelle har, herunder hvor mange år vedkommende har arbejdet med patienter med spiseforstyrrelser. Med solid erfaring i bagagen kan psykologer og læger mange af de samme ting.

Psykolog Camilla Jacobi har været med lige fra begyndelsen i Ringkøbing-dagene og har haft rollen som koordinator, siden startskuddet lød for Herning-ambulatoriet i 2007. Dette har givet hende fem år til at høste en masse erfaringer på området med spiseforstyrrelser. Hvordan foregår samarbejdet i en struktur, hvor afdelingslægen fysisk befinder sig langt væk i det daglige?

- En del af samarbejdet foregår via telefon. Med funktionen som koordinator i det daglige er der mange ting, jeg tager mig af, såsom personaleanliggender i teamet. Jeg har fået forskellige opgaver uddelegeret af min ledelse, som jeg så sørger for bliver ordnet. I Risskov-ambulatorierne har psykologerne ikke helt de samme opgaver at løse som jeg, siger Camilla Jacobi.

Hun bruger blandt andet tid på at planlægge, hvad lægen skal forholde sig til, når han er i Herning. Nogle patienter har brug for at se en læge, mens det i forhold til andre patienter er nødvendigt at drøfte henvisninger og behandlingsforløb, inklusive somatiske undersøgelser og en monitorering af patienternes somatiske tilstand. I akutte >

FAKTA ■ Artikelserie om psykiatri

I slutningen af 2006 udkom Danske Regioners rapport "Behandlingsgaranti i psykiatrien – udfordringer og muligheder". Rapporten anbefalede, at der blev indført behandlingsgaranti for børne- og ungdomspsykiatrien og for dele af voksenpsykiatrien. Et sådant mål kunne nås ved blandt andet at overføre opgaver fra læger til andre faggrupper.

Løsningen på psykiatriens problemer er undervejs. Politisk arbejdes der med området i Danske Regioner, i Dansk Psykolog Forening og i Foreningen af Speciallæger. Og i den praktiske virkelighed er man på vej til at gøre sig erfaringer med, hvordan specialpsykologer kan varetage nye opgaver i psykiatrien.

Denne artikel er den tredje i en serie, som beskriver disse erfaringer. De to første er "Forsøgsstillinger i psykiatrien" (11/2008) og "Ny praksis i psykiatrien" (12/2008). Se dem på www.dp.dk > Psykolog Nyt > Artikelarkiv.

- > sager er der endvidere mulighed for at trække på læger fra børne- og ungdomspsykiatrien i Herning, men generelt set har psykologerne klaret det meste selv.

Fagligt indhold

I centret er der tilrettelagt en struktureret forundersøgelsesmetodik, som indbefatter et spiseforstyrrelsesinterview, et baggrundsinterview, et familieinterview, et personlighedsforstyrrelsesinterview, en somatisk anamnese og en ditto undersøgelse samt psykiatrisk diagnostik ved hjælp af en såkaldt 'present state examination'. Metodikken er struktureret i interviewguides, hvor læger og psykologer ideelt set tager hver sin halvdel, men i Herning får psykologerne dog hovedparten af også denne opgave. Centrets terapeutiske tilgang indbefatter både familiebaseret psykoterapi, individuel psykoterapi og gruppeterapi af anoreksi og bulimi.

Camilla Jacobi uddyber:

- Vi lægger os op ad Sundhedsstyrelsens anbefalinger med hensyn til, hvor de professionelle skal sætte ind, og hvordan de skal gennemføre behandlingen. Derudover er vi overvejende psykodynamisk orienterede. Samtidig er vi meget pragmatiske i den forstand, at vi også kan vælge at arbejde kognitiv-adfærdsterapeutisk.

Spiseforstyrrelser drejer sig både om mad, vægt og følelser. Når den professionelle er beskæftiget med patienter med anoreksi, fokuseres der overordnet set på to behandlingsspor, først og fremmest det somatiske spor, idet den professionelle må forholde sig til måltretet at arbejde med normaliseringen af spisning og vægt. Dernæst er der det psykologiske spor, hvor der arbejdes med at undersøge og behandle de bagvedliggende, udløsende og fastholdende faktorer af såvel personlighedsmæssig, familiemæssig som social karakter.

- Vi psykologer har et stort ansvar, også med hensyn til

hvornår vi ikke længere kan vurdere situationen, som fx når det af somatiske årsager er nødvendigt at indlægge en patient, pointerer Camilla Jacobi.

Det tværfaglige samarbejde sættes i højsædet i ambulatoriet både i Århus og i Herning, hvor Herning-indsatsen som skitseret har nogle andre vilkår end indsatsen i Risskov. Hver faggruppe har sit kerneområde, og faggrupper er der mange af ud over læger og psykologer, fx kliniske diætister med deres særlige viden om kost, der skal til for at hjælpe patienter med spiseforstyrrelser, og fysioterapeuter med deres særlige tilgang til at arbejde med kropsforstyrrelser. Også socialrådgivere bidrager med deres spidskompetencer i forhold til sociale netværk, interesse for patientens tidligere ressourcer i det almindelige liv uden for ambulatoriet, berettigelse til handicap-SU mv. Der er med andre ord langt fra tale om monofaglighed i en hverdag, hvor mange professionelle side om side arbejder med differentierede og multifacetterede behandlingstilbud.

- Gensidig sparring i det daglige arbejde er et *must*, samtidig med at der også er blevet afholdt en temadag for nytilkomne for at afgrænse, hvad hver faggruppe bidrager med. Erfaringer hober sig op i positiv henseende – også fra eksterne sammenhænge som konferencer og ekstern supervision, siger Kristian Rokkedal. Han fremhæver tillige, at resultaterne fra evalueringer af behandlingsresultaterne i Center for Spiseforstyrrelser er beskrevet i en dansk ph.d.-afhandling af psykolog Loa Clausen og er fuldt på højde med resultaterne fra internationale spiseforstyrrelsescentre.

Krav til kunnen

At arbejde med spiseforstyrrelser kræver særlige kompetencer hos psykologerne, herunder et veludviklet blik for de somatiske forhold i denne type lidelser.

- Som psykolog er det vigtigt at sætte sig ind i det soma-

tiske område og gøre sig nogle erfaringer med, hvad der kan udvikle sig til at blive farligt for patienten. Psykologen skal kende de somatiske komplikationer, der knytter sig til spiseforstyrrelser, og kende tegnene på dem. Hvis patienten virker sløv og ikke kan koncentrere sig, skal man vide, at det kan være en følge af, at hun har tabt sig i vægt, nævner Camilla Jacobi.

Hvis vægten falder, vil der alt andet lige være fare på færde. I starten af behandlingen vejer såvel psykologerne som lægerne patienterne. Dette er som bekendt ikke almindeligt psykologarbejde i andre sammenhænge. Camilla Jacobi slår fast, at psykologarbejdet med spiseforstyrrelser kræver, at man ikke har berøringsangst over for den fysiske side af sådanne lidelser.

Hvordan oplever personalet det samarbejde, som kommer i stand via Camilla Jacobis koordinerende aktiviteter? Som nævnt er der helt tilbage fra tiden i Ringkøbing Amt en positiv historie bag udviklingen af teamet og konsulentfunktionen, og der hersker respekt om psykologernes kunnen. Som koordinator har Camilla Jacobi vist, at hun kan løfte opgaven, som på grund af distancen imellem ledelsen i Risskov og det udførende team i Herning kræver gensidig tillid.

Der er heller ikke krig på kniven mellem læger og psykologer med hensyn til at få opgaverne. Der er rigeligt med opgaver, og der er mulighed for at tilfredsstille faglige ambitioner. Lægerne går fx også ind i det terapeutiske arbejde, hvilket for dem er et krav ud af flere til indholdet i deres arbejde.

Kristian Rokkedal oplever, at patienter ofte beder om at tale med en psykolog, fordi de ikke ved, at læger kan varetage lignende samtaleforløb som psykologer. Læger er lige så veluddannede og dermed jævnbyrdige på det psykoterapeutiske område som deres psykologkolleger, mener han.

- Skal der alligevel fremhæves noget, som psykologerne er mere velbevandede i, er det deres viden om normaludviklingen, psykologisk testning og klinisk udviklingspsykologi. Det er også typisk psykologerne, der er uddannede i den familiebaserede tilgang, såsom systemisk familierapi.

Fastholdelse af kompetence

Hvorvidt psykologer kan fungere som ledere, er og bliver desværre et temmelig tungt anliggende inden for psykiatrien. Psykolog Camilla Jacobi måtte igennem en omformulering af sin rolle – fra leder til koordinator – før hun kunne få lov til at udfolde sin status som den, der styrer og

fungerer som tovholder i dagligdagen i Herning. Og to andre psykologer i et børne- og ungdomspsykiatrisk center, som Center for Spiseforstyrrelser hører under, ønskede at blive benævnt chefspsykologer, men måtte nøjes med titlen psykologkonsulent.

- Der er heller ikke mulighed for afsnitsledelse for psykologer, således som strukturen er lige nu – ikke alene her, men også alle mulige andre steder, siger Kristian Rokkedal.

- I dag er det overlægen og en afdelings- eller oversygeplejerske, der leder i hospitalsregi. Men i ambulatorier som vores kunne det lige så godt være en læge og en psykolog. Det at psykologer sørger for at blive autoriserede og senere hen at erhverve en specialistgrad, er alt sammen skridt i den rigtige retning.

Irene Christiansen, cand.psych.

Vi vil gerne hjælpe dig, så du kan hjælpe pårørende

**Arbejder du i psykiatrien?
Så har vi to relevante tilbud til dig og dine kollegaer:**

- Folder med 10 gode råd om mødet og samarbejdet med pårørende til psykisk syge
- Pårørendepakke med information, viden og råd til pårørende, som I kan give til pårørende

**Bestil kvit og frit på bedrepsykiatri.dk
eller info@bedrepsykiatri.dk**

Landsforeningen

BEDRE PSYKIATRI

- pårørende til sindslidende

bedrepsykiatri.dk - 3525 4600

Jakob Hassing Pedersen (red.):

Perspektiver på supervision

En antologi, som samler nogle af de mest benyttede teoretiske, metodiske og praktiske perspektiver på supervision. Bogen beskriver de systemiske, narrative og eksistentielle tilgange og udfolder en række perspektiver på læring og kompetenceudvikling, organisatorisk kompleksitet, relationen mellem supervision og organisation samt evaluering af supervision.

Dansk psykologisk Forlag, 2008, 323 sider, 368 kr.

Susan Hart & Rikke Schwartz:

Fra interaktion til relation.

Bogen præsenterer fem tænkere, som på hver deres måde har bidraget til at udvikle tilknytningsteorien: Donald W. Winnicott, John Bowlby, Daniel N. Stern, Allan N. Schore og Peter Fonagy. Gennem dem fremlægges fem teoribygninger sammen med en mere generel introduktion til tilknytningsteorien, som i dag spiller en afgørende rolle for forståelsen af børns udvikling.

Hans Reitzels Forlag, 2008, 396 sider, 325 kr.

Annalise Rust:

Teenagevoldtægt –

karakteristika, konsekvenser og behandling.

Handler om unge piger, der har henvendt sig til Rigshospitalets Center for Voldtægtsofre. Bogen giver et billede af omfanget og karakteren af de henvendelser, der har været til centret, de psykiske følgevirkninger og det terapeutiske arbejde med unge voldtægtsofre. Bogen beskriver, hvordan gruppeterapeutisk behandling kan hjælpe unge voldtægtsofre til at støtte hinanden og modvirke isolation og stigmatisering. Også pigernes egne fortællinger er indeholdt.

Rigshospitalet, Center for voldtægtsofre, 2008, 192 sider, 250 kr. (Bestilling: rust@rh.regionh.dk)

Laust Torp Jensen:

Du og jeg.

Om hvordan personer med funktionsnedsættelser mødes af deres medmennesker – af deres lærere, pædagoger og behandlere, af deres familie og venner og af den øvrige omverden. Forfatteren har gennem mange år været lærer for elever med forskellige typer handicap, og i bogens ti essays bruger han kulturelle oplevelser som udgangspunkt for at reflektere over, hvordan disse mennesker behandles og opfattes.

Frydenlund, 2008, 112 sider, 199 kr. indb.

Laila Ammitsbøl

Livet i landet Grotesk.

Vi følger drengepigen Laila, der altid er anderledes end de andre og derfor bliver kanøflet. Efter en angstfyldt barndom gør Laila oprør både i skolen og i hjemmet og flytter efter mange konflikter hjemmefra som 16-årig. En fortælling om en kvinde, der efter en meget vanskelig barndom og ungdom ser sine dæmoner i øjnene og på trods af sin fortid insisterer på at skabe sig et meningsfuldt liv.

Books on Demand, 2008, 260 sider, 229 kr. (www.bod.dk)

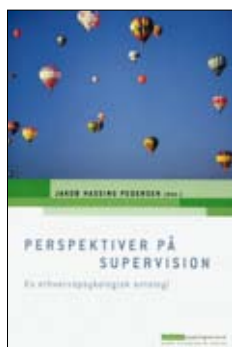
Martin L. Kutscher:

Børn med blandingsdiagnoser.

En videnskabeligt opdateret indføring i spektret af de ofte sameksisterende adfærds- og neuropsykologiske forstyrrelser hos børn – fra ADHD, OCD og bipolar lidelse til autismespektrum forstyrrelser, nonverbale indlæringsvanskeligheder, sansintegrationsproblemer og eksekutiv dysfunktion. Med fokus på, hvad forfatteren kalder "Det rigtige, levende barn", som findes bag alle diagnoserne, bygges der bro mellem teori og praksis, det komplekse gøres enklere at forstå, inkl. årsager, symptomer, diagnosernes overlap samt behandlingen af dem.

Dansk psykologisk forlag, 2008, 270 sider, 328 kr.

"BØGER" præsenterer løbende de nye bogudgivelser primært inden for det psykologiske område. Det redaktionelle princip er at søge inspiration til omtalen fx i forlagenes pressemeddelelser. En omtale er en omtale – ikke redaktionens anbefaling af bogen. Prisangivelserne er vejledende.

Anvender du...

**WAIS, WISC, WPPSI, Beck, Benton, Bayley,
Movement ABC, CPT, Beery VMI, BOT,
Peabody eller Raven?**

Læs mere på www.pearsonassessment.dk

PEARSON

Rapport galt i halsen

Sundhedsstyrelsens PTSD-anbefalinger misbruges, hvis de læses som en absolut tilslutning til kognitiv adfærdsterapi over for angst. Forfatterne foreslår en afprøvning af en form for behandling af PTSD, der er neurofysiologisk baseret.

Nærlæsning ■ Af Flemming Kæreby, Jack Donen, Lili Lipschitz, Johnny Petersen og Bodil Claesson

■ Efter fremkomsten af Sundhedsstyrelsens "Referenceprogram for angstlidelser hos voksne" i 2007 [1] har vi i stigende grad oplevet, at socialrådgivere i de kommunale instanser lægger pres på deres klienter ved at gøre modtagelsen af sygedagpenge betinget af, at de modtager kognitiv terapi og SSRI-medicin. Pressionen har øjensynligt baggrund i lovgivningen om, at sygemeldte hurtigst muligt skal tilbage på arbejdsmarkedet.

Et sådant pres har ofte den uønskede virkning for klienter, hvor angsten er et symptom på PTSD, at det gør klienterne utilgængelige for det terapeutiske arbejde, fordi klienterne kommer til at opleve det offentlige, inklusive hele behandlerværdenen, som negativt indstillede, magtfulde modstandere, der truer med at udsætte dem for tvangsbehandling – en oplevelse, der reelt kan retraumatisere dem. Behandling af traumer forudsætter tværtimod, at klienten føler sig i sikkerhed, dvs. at den traumatiserende situation opleves som ophørt. Det gør den ikke, når klienten presses eller trues med økonomiske sanktioner.

Sundhedsstyrelsens rapport om referenceprogrammet (herefter: Angst-rapporten) giver ved første øjekast grund

til at tro, at kognitiv adfærdsterapi (KAT) og/eller SSRI-medicin kan helbrede PTSD: "Patienter med PTSD bør så vidt muligt tilbydes traumefokuseret KAT som første behandling." (s. 24) Og: "Ved manglende effekt af behandling med KAT udført "lege artis" kan behandling med SSRI forsøges." (s. 25).

Men rapporten rummer også denne anbefaling: "Man bør være tilbageholdende med at anvende omfattende eksponering i behandlingen, hvis patienten er for psykisk skrøbelig ..., fx hvis han eller hun befinder sig i en presset social situation ...". (s. 25). Og dette citat fra den 159 sider lange rapport viser, at den i virkeligheden er mere nuanceret i sine behandlingsforslag, end man ved et hurtigt opslag skulle tro.

Rapportens validitet?

For at undgå forkert brug af anbefalingerne burde det have været gjort klart, at Angst-rapporten kun er en præ-paradigmatisk indsamling af empiriske observationer, der senere kan gøres til genstand for en teoretisk bearbejdning, der kan luge ud i de modsætningsfyldte anbefalinger. Hvis man

- > alene retter sig efter anbefalingen om traumefokuseret KAT, kommer man uforvarende til at udsætte nogle klienter for et stort pres, og i værste fald fratage dem muligheden for den bedst egnede behandlingsform.

Angst-rapporten indeholder mange oplysninger. Muligheden for manglende effekt af behandling med KAT fremgår allerede af citatet fra side 25, og advarslen på samme side om, at patienter kan være så psykisk skrøbelige, at de ikke tåler omfattende eksponering, antyder at traumefokuseret KAT kan virke direkte skadeligt. Tager man sig tid til at læse hele rapporten, ses det endog, at enkelte undersøgelser har ført til den konklusion, "at patienter med fysisk skade under, eller kronisk smerte efter traumat klarede sig dårligere efter KAT." (s. 82)

Det er en klinisk iagttagelse, som vi som psykologer kan genkende, og det forekommer os indlysende, at for mennesker, der har mærket på deres egen krop, at verden rummer reelle trusler, kan det være til mere skade end gavn at møde en terapeut, der arbejder med kognitiv omstrukturering for at afkræfte patientens katastrofetanker. I så fald, følger det bare spot til skade at signalere manglende tiltro til klientens historie.

Vi anerkender, at andre patientgrupper, der primært lider af tvangstanker om en indbildt fare, kan profitere af KAT, men for PTSD-patienter er angsten sekundær og ætiologien anderledes, så valget af KAT som første behandling er ikke indlysende.

Hvad med evidensen?

Jamen, er der da ikke evidens for, at KAT er bedre end anden psykoterapi? Nej, det er der ikke! "Traumefokuseret

KAT opnåede (...) ikke statistisk bedre virkning end psykologisk stressbehandling" (s. 80) [2]. "Nyere systematiske gennemgange af effektundersøgelser (...) vurderer samstemmende, at EMDR også har effekt over for posttraumatiske belastningsreaktioner." (ibid.)

Faktisk er der kun undersøgt tre forskellige former for psykoterapi, og resultaterne var så ens, at man har foretaget en samlet resultatopgørelse: "En metaanalyse opgør resultaterne i form af antal patienter efter terapien, som ikke længere tilfredsstiller de diagnostiske kriterier for PTSD. Samlet for KAT, EMDR og psykologisk stressbehandling var tallet 56 % af alle de patienter, der indgik i de 29 anvendte undersøgelser, mod 14 % af patienterne i ventelistegrupperne og 36 % af patienterne i grupperne, der fik støtteteterapi." (ibid.)

Det er i øvrigt etisk betænkeligt, at evidensen kun viser, hvor meget behandlingen gavner flertallet, men ikke hvor meget behandlingen skader mindretallet. Afprøvningen bør også vise, hvor mange af de ikke-helbredte der får det værre efter behandlingen. Man burde her tænke på filosofien i det gamle lægeløfte: "Aldrig skade – altid lindre – om muligt helbrede", og spørge: Hvilken behandling gavner mest uden at skade nogen? Af to behandlingsformer, der har samme gennemsnitlige helbredelsesprocent, burde man først prøve den, der skader de færreste – og senere om nødvendigt supplere med anden behandling.

Som man råber i skoven –

Grunden til, at KAT har været forskernes foretrukne terapiform, er, at det er nemmere for dem at designe et afprøvningsforsøg, når terapiformen i sig selv er skematisk opbyg-

get og det terapeutiske arbejde går frem efter en protokol. KAT har derfor været stærkt begunstiget med let adgang til forskningsmidler. Men når gentagne undersøgelser konkluderer, at KAT ikke er signifikant bedre end fx EMDR, og kun 56 % af patienterne bliver helbredt, så er det på høje tid at gøre brug af andre behandlingsformer, der integrerer den ny viden om neurofysiologi, der i disse år gør PTSD mere og mere forståelig samt mere umiddelbart tilgængelig for en primært kropssylogisk baseret behandlingsform.

Det synes nærliggende at konkludere, at KAT er for ensidig med sit fokus på systematisk emotionel bearbejdning af den traumatiske hændelse for at lære patienterne at håndtere intensive angstsymptomer. Der er nemlig mange mennesker med PTSD, der henvender sig til deres læge med somatiske klager, fordi de ikke er bevidste om, at de i virkeligheden er traumatiserede. Se fx følgende citater fra Angst-rapporten:

”Mennesker med PTSD vil typisk præsentere sig med depressive klager, generaliseret angst, somatiske klager.”. ”Patienten vil ikke nødvendigvis selv kunne relatere symptomerne til en traumatisk begivenhed.”. ”Det anbefales, at man specifikt spørger om traumer i patienternes liv, især hos patienter med uforklarede fysiske symptomer, som henvender sig til deres læge flere gange.”. ”Der bør spørges specifikt ind til forskellige former for traumer (fx overfald, voldtægt, trafikulykker, seksuelt misbrug i barndommen og traumatiske fødsler).” (s. 49)

Det sansemotoriske niveau

Der synes altså for nogle patienter at være behov for en terapiform, der kan møde patienten på det somatiske niveau. En terapiform, som har tilstrækkelig spændvidde i sig til først at kunne give tilfredsstillende forklaringer på fysiske symptomer, for senere, via en kreativ individuel tilpasning, at kunne bevæge sig op fra det sansemotoriske niveau, gennem det emotionelle niveau til det kognitive niveau, og som kan ende med fokus på eksistentielle spørgsmål – altså en såkaldt ”bottom-up”-proces.

Der findes dog klienter – fx torturoverlevende eller multitraumatiserede mennesker – der heller ikke har ressourcer til at arbejde terapeutisk på det sansemæssige niveau. I så belastede tilfælde synes det nødvendigt, at terapeuten fokuserer på at skabe de trygge rammer, der skal til, for at man kan opbygge en bæredygtig kontakt, før det er muligt

at foretage nogen form for bearbejdning af de traumatiske oplevelser.

Ikke primært en angstlidelse

Det er nødvendigt at begynde med at anerkende, at PTSD ikke primært er en angstlidelse.

Bessel van der Kolk, en af de mest anerkendte internationale eksperter i PTSD, har i 2006 udgivet en artikel om, hvad hjernescanninger af PTSD-patienter kan lære os om lidelsens natur. [3]

Han beskriver, hvordan PTSD ændrer hjernens funktioner, så påmindelser om traumatet hæmmer frontallapperne, der normalt dæmper udsving i det autonome nervesystem ved en såkaldt ”top-down” proces. Frontallapperne bliver slået fra, når personen udsættes for pres. Det kan derfor vise sig at være omsonst at bruge kognitiv terapi til at lære klienten at beherske sig ved eksponering. Desuden nævner han, at sprogcetret hæmmes, så PTSD-patienter ikke kan sætte ord på deres følelser, hvilket vanskeliggør realiseringen af den kognitive målsætning om at opnå en systematisk emotionel bearbejdning af traumatet igennem eksponering. Endelig gør han opmærksom på, at PTSD-patienter har mistet evnen til at omsætte sanseindtryk til handling og derfor er præget af en følelse af magtesløshed. Nogle patienter kan godt have en fornemmelse af, hvad de føler trang til at gøre, men de magter ikke at gøre det.

Bessel van der Kolk nævner en lang række terapiformer, der kan genskabe handlekraften ved at arbejde med kropssansninger og muskelimpulser, og som derved kan få en terapeutisk proces til at forløbe fra bunden af hjernen og op til cortex. En af de mest kendte herhjemme, hvor efterhånden et par snese danske psykologer har gennemført den flerårige efteruddannelse, er Somatic Experiencing eller SE-terapi. [4]

Tankegangen i SE-terapi er, at den magtesløse tilstand primært er en fuldstændig naturlig reaktion på mødet med en livstruende overmagt. Men denne reaktion kan sekundært fremkalde angst ved oplevelsen af, at det autonome nervesystem tager styringen over vores krop og sætter vores rationelle hjerne ud af kraft. Denne sekundære angst består ikke i tvangstanker om fiktive katastrofer, men i chokket over at opleve ukendte og meget primitive sider af én selv, som tager over, når hjernestammen – den mest primitive del af hjernen – tager kontrol over vores kropslige adfærd.

>

> **Nervesystemets udvikling**

I vor moderne verden tænker de færreste på, at vort nervesystem er resultatet af millioner af års udviklingsarbejde, og at vi derfor har en række overlevelsesfunktioner fælles med vore nærmeste slægtninge – pattedyrene. Vores autonome nervesystem har reddet liv og lemmer for vore forfædre, og det fungerer i det store og hele på samme måde den dag i dag. Det er bare blevet suppleret med (og koordineret med) vore højere hjernefunktioner, og når de viser sig utilstrækkelige, træder det autonome nervesystem stadig væk i aktion.

Mennesker har et medfødt adfærdsberedskab til at imødegå trusler, og de fleste af os har erfaret, hvordan vi indskrænker vores horisont, når stressniveauet stiger fra utryghed til vished om fare. Faktisk regredierer vi, i takt med at trussels- og stressniveauet vokser: Stress af første grad (*utryghed*) får os til at mobilisere alle vore sociale kompetencer, samtidig med at vores rationelle hjerne arbejder på højtryk for at finde en udvej. Stress af anden grad (*vished om fare*) mobiliserer musklerne og får os til at handle aktivt ved at kæmpe mod fjenden eller knokle med at bygge beskyttelsesrum eller løbe for livet – og vi handler for at overleve, mens vores sunde fornuft er sat ud af drift.

Men stress af tredje grad (*akut livsfare*) sætter også vore følelser og handleimpulser ud af drift, når det autonome nervesystem reagerer på, at faren umuligt kan håndteres. Så bliver man meget imod sin bevidste vilje tvunget til at opgive kampen for livet og kollapser i en magtesløs tilstand. Egentlig er der tale om en hensigtsmæssig instinktiv overlevelsesadfærd, der automatisk igangsættes af det autonome nervesystem "for at narre fjenden", der fx nogle gange standser volden i den tro, at man allerede er død. Men oplevelsen af, at jeg'ets vilje knægtes af en fremmed kraft (vor uerkendte instinktive underverden), kan få følger i form af, at PTSD-klienter føler sig fremmede i deres egen krop og mister grebet om sig selv.

Hvad kan hjælpe?

Tiden læger ikke nødvendigvis alle sår for PTSD-klienter, der tværtimod kan risikere at få det værre og værre med tiden, for så vidt traumatet har bragt deres nervesystem i en dissocieret tilstand, hvor de ikke kan bearbejde det primære chok. I stedet kan der udvikles flere og flere sekundære problemer. Almindelig psykoedukation virker ikke her, når

de kognitive funktioner er ude af drift, så den bedste strategi synes at ligge i at skabe kontakt til det sansemæssige niveau ved at rette opmærksomheden mod den interoceptive oplevelse her og nu af den traumatiske begivenhed – altså ikke en redegørelse for hændelsesforløbet, men en samtale, hvis mål er en kontakt med de direkte sansemæssige oplevelser under den traumatiske begivenhed.

Det er derfor vores forslag, at der afprøves en terapiform, hvor den terapeutiske proces foregår på det sansemotoriske niveau [5], som det sker i et SE-terapiforløb. Terapien skal netop bestå i, at terapeuten hjælper klienten til at opleve, at det er muligt at gå i dialog med det autonome nervesystem, dvs. at "genforhandle" den traumatiske situations reaktioner. Med en sådan støtte, der tilmed omfatter mobiliseringen af en oplevelse af kroppens ressourcer, er det muligt at komme i berøring med en så lille del af energien fra choktraumatet, at man ikke risikerer, at klienten bliver overvældet og dermed retraumatiseret af oplevelsen. Når der ved hjælp af terapien er samlet styrke til at blive i choktilstanden længe nok, vil klienten kunne opleve, at der opstår overlevelsesrelevante handleimpulser, som kan hjælpe ham ud af handlingslammelsen og opløse følelsen af en fremmed magtovertagelse.

Den terapeutiske proces på det sansemotoriske plan indledes med, at man finder frem til de kropsfornemmelser, der giver klienten ressourcer til i ganske små portioner at kunne tåle en interoceptiv eksponering – dvs. en eksponering med fokus på kroppens reaktioner. Mange af symptomerne ved PTSD (såsom dissociation, følelsesmæssig ustabilitet eller følelsesfladhed, fastfrosne tilstande og hyperårvågenhed, koncentrations- og hukommelsesproblemer, overfølsomhed over for lys og lyde, søvn- og spisevanskeligheder) fremkommer ved ubalancer i nervesystemet, altså mellem de sympatiske kamp-/flugtreaktioner og de to grene af det parasympatiske nervesystem, der er ansvarlig for hvile/genopbygning eller kollaps. Disse kan reguleres gennem en omhyggelig, terapeutisk styret vekselvirkning mellem de positive og negative kropslige fornemmelser, som klienten giver som feedback til terapeuten.

Tilbage til livet

Når fornemmelsen af magtesløshed og angst ved hjælp af terapi er ophævet på det sansemotoriske niveau, kan processen bevæge sig videre til det kognitive niveau. Dvs. her

omsættes klientens oplevelse af kropsfornemmelsen meningsmæssigt, til en oplevelse af, at han ved en aktiv handling godt ville kunne håndtere en lignende situation, hvis den skulle opstå i fremtiden. Der er tale om en impuls til at forsvare sig, som der kan have været gode grunde til at undertrykke i den traumatiske situation, fordi overmagten har været for stor. Alligevel kan det virke helbredende at komme i kontakt med, at han faktisk havde impulsen til at forsvare sig – og at han under andre omstændigheder kunne have handlet. Det er det, der ligger i udtrykket at ”genforhandle” den traumatiske situations reaktioner.

Derved kan helbredelsen blive varig, så symptomerne ikke dukker op igen i en ny forklædning, fordi energien i dem så at sige er forløst. Klienten genvinder sin almindelige evne til at kunne klare livets udfordringer både i arbejdsmæssige og sociale/familiemæssige sammenhænge. Er der tale om personer med forældreansvar, har dette vidtrækkende betydning for børnenes udvikling.

Anbefaler forskning

Vi foreslår på den baggrund, at der igangsættes en afprøvning af en form for behandling af PTSD, der på omfattende vis er neurofysiologisk baseret, så at man kan sammenligne resultaterne fra de to terapiformer.

Denne terapiform forudsætter, at terapeuten er grundigt trænet i både at kunne følge og regulere nervesystemets reaktioner. Terapeuten er for eksempel opmærksom på ændringer i farver i ansigt, hals og bryst, åndedræt, pupiller m.m. og har teknikker til sin rådighed, hvis formål er at justere på og afbalancere klientens dysfunktionelle nervesystem.

Den kognitive uddannelse er helt utilstrækkelig til at arbejde på denne måde. Vi vil derfor anbefale, at metodeafprøvningen udføres af terapeuter, der har gennemført en treårig efteruddannelse i Somatic Experiencing.

*Flemming Kæreby, cand.scient., psykoterapeut,
Jack Donen, Lili Lipschitz, Johnny Petersen
og Bodil Claesson, cand.psych.*

*Forfatterne har alle årelang erfaring med
PTSD-behandling i privat praksis – og alle en treårig
efteruddannelse i Somatic Experiencing*

LITTERATUR ■

P.A. Levine (1997). *Waking the Tiger*. Berkeley, CA, North Atlantic Books. (Dansk: *Væk Tigeren*, Borgen, 2001)

P.A. Levine (2005). *Healing Trauma*. Boulder, Co: Sounds True. (Dansk: *Helbredelse af traumer*, Borgen, 2006)

Bessel A. van der Kolk: Clinical Implications of Neuroscience Research in PTSD. *Ann. N.Y. Acad. Sci.* 1071: 277-29. (2006).

Pat Ogden og Kekuni Minton. Sensorimotor Psychotherapy: One Method for Processing Traumatic Memory. *Traumatology, Vol. VI, Issue 3, Article 3* (October 2000).

Bob Whitehouse, Diane Poole Heller: Heart Rate in Trauma: Patterns Found in Somatic Experiencing and Trauma solution. *Biofeedback, Vol. 36, Issue 1*, pp. 24-29.

NOTER ■

[1] Kan downloades fra www.sst.dk ved at søge på ordet ”Angstilstande” og klikke på ’Referenceprogram for angstlidelser hos voksne’.

[2] ”Psykologisk stresskontrolbehandling refererer til forskellige måder, hvorpå man arbejder med mestring af angst og symptomer på øget arousal (fx søvnproblemer, irritabilitet og tendens til sammenfaren). Dette kan eksempelvis være i form af positive indre monologer, tankestopmetoder (instruktion i at standse ubehagelige tankerækker), afspændingsøvelser og åndedræsteknikker.” (Angst-rapporten, s. 79)

[3] *Ann.N.Y.Acad.Sci.* 1071: 277-293.

[4] Der er i foråret 2008 udkommet en artikel om SE-terapi i tidsskriftet *Biofeedback* (Vol. 36, issue 1, pp. 24-29). I artiklen forsøger Bob Whitehouse og Diane Poole Heller at vise med fysiologiske målinger, at der faktisk kan foregå en psykoterapeutisk proces på det sansemotoriske niveau.

[5] Om det sansemotoriske niveau: Se Pat Ogdens: ”Trauma and the Body – a sensorimotor approach to psychotherapy” (2006). Se også hendes artikel på nettet: www.sensorimotorpsychotherapy.org/articles.html.

Som at se på solen

Yalom har skrevet om døden og dødsangsten, som er emner, vi taler for sjældent og for uærligt om. Hans ny bog anviser råd til, hvordan alle kan leve deres liv lidt mere vågent, og til hvordan døden kan inddrages i det terapeutiske arbejde.

Anmeldelse ■ Af Nana Lykke

■ - Vi står alle ansigt til ansigt med den samme angst, det dødelige sår, ormen i eksistensens kerne, siger psykiater og terapeut Irvin D. Yalom i sin ny bog "Som at se på solen. At leve med døden". Bogen handler om det fællesmenneskelige livsvilkår: at vi alle skal dø; om dødsangst og om, hvordan man lever med den bevidsthed, uden at det fratager én livsglæden, men tværtimod styrker nydelsen ved at leve. Bogen henvender sig både til almindelige læsere og til terapeuter, derfor har jeg også som ikke-psykolog turdet gribe en invitation til at anmelde bogen.

Er der så trøst at hente for den, der er bange for døden? Tja, evigt liv giver Yalom ikke. Men der er stof til eftertanke selv for en pessimistisk læser. Og faktisk, tror jeg, også for en psykolog. Det er i hvert fald Yaloms hensigt, at alle skal kunne hente trøst, inspiration og terapeutisk indsigt. Sidste kapitel er dedikeret til terapeuten med opfordring om at gribe terapien anderledes an, idet Yalom mener, at terapeuter alt for ofte går uden om døden i terapien.

Yaloms udgangspunkt er, at vi alle er bange for at dø: "Ønsket om at overleve og frygten for tilintetgørelse ligger dybt i os alle. Det er instinktivt – indbygget i vores proto-plasma – og har afgørende betydning for, hvordan vi lever." Angsten for døden opleves dog meget forskelligt. En del har døden på evigt slæb, som det han kalder "livets baggrundsmusik" – en evig opmærksomhed på, at netop dette øjeblik aldrig kommer igen. Andre oplever den voldsomt, når de skal sove, eller som mareridt de vågner af. For rigtig mange dukker dødsangsten ifølge Yalom op maskeret som fx angst eller depression.

Hans erfaring er, at der er en cyklus for dødsangsten. Små børn indtil seksårsalderen er bange for døden, men kan beroliges af voksne, der udsætter døden til en fjern fremtid. I puberteten blusser angsten op for igen at fortage sig "un-

der arbejdet med de to store livsopgaver": at gøre karriere og stifte familie. Den er gal igen midt i livet, når børnene er flyttet og karrieren på sit sidste. Fra da er vores bekymringer for døden aldrig langt borte, siger Yalom. Endelig aktiveres dødsangsten i bestemte livssituationer, fx når man mister en nær pårørende, ved alvorlig sygdom, skilsmisse eller lignende skelsættende begivenheder.

Dødsbevidsthed

Dødsangst tackles forskelligt. Yalom taler om de unge, der gør sig til herrer over døden i voldelige computerspil, mens andre ser gyserfilm, og andre igen udfordrer døden ved faldskærmsudspring. På samme måde ser han det, at vi får børn eller er troende, som forsøg på at skabe evigt liv: "Vi (...) skaffer os rigdom, berømmelse, storhed, udvikler tvangsmæssige forsvarsritualer eller urokkelig tro på ultimativ frelse." "De, der ikke kan "klare det", forholder sig typisk til døden i form af fornægtelse, afledning eller forskydning."

Der er også dem, der er helt bevidste om deres angst for døden. Mennesker, der fx bliver triste til mode, fordi glæden ved deres børn samtidig minder dem om, at samværet ikke varer evigt. Voksne med dødsangst er ifølge Yalom ikke nogle særlinge, men slet og ret mennesker, som måske tidligt har oplevet for meget død, har manglet kærlighed eller tryghed eller aldrig har delt deres bekymringer for døden med nogen.

Alle kan ifølge Yalom have gavn af at være mere bevidste om døden, og med eksempler fra den terapeutiske praksis viser han, hvordan dødsbevidsthed kan fungere som det, han kalder "eksistentiel opvågning" – som en øjenåbner for, at man bør foretage større forandringer i sit liv.

Men, siger han, det er ikke let at leve hvert øjeblik i fuld

bevidsthed om døden. Det er ligesom at forsøge at se direkte på solen: Det er begrænset, hvor meget man kan klare. Alligevel er det vigtigt at "tage døden i øjesyn uden at blinke", fordi man ikke fjerner angsten ved at se den anden vej, men derimod snyder sig selv for at forandre eller værd-sætte sit liv for alvor.

Hvor svært det er, illustrerer Yalom med, at "der blev stille", da han fortalte sine venner, at han var ved at skrive en bog om, hvordan man overvinder dødsangsten. "Vi bør (...) ikke konkludere, at døden er for smertelig at bære. Dødsangst kan tones ned til almindelig hverdagsfrygt", siger Yalom.

Bevidsthed gør det dog ikke alene, man må dele bekymringerne med nogen: "Ensomhed forstærker dødsangst voldsomt. I vores kultur lades mange døende alene eller de pårørende bliver fjerne, fordi de ikke ved, hvad de skal sige. De døende tager også isolationen på sig og går ind i tavsheden for ikke at drage de pårørende ind i deres makabre verden. En person, der lider af dødsangst – raske som syge – kan føle meget af det samme."

Trøst mod dødsangst

Yalom foreslår en patient at forestille sig at skulle trøste et smårigt barn, der ikke vil leve, når man alligevel skal dø. "Den forklaring du ville give barnet, kan du bruge til dig selv."

Et andet af hans råd er at holde fast ved de øjeblikke, hvor man er bevidst om sin egen dødelighed i stedet for at kaste sig ud i hektisk aktivitet eller ignorere dem. Yalom citerer i bogen mange filosoffer, som han selv trækker på, når dødsangsten melder sig. En af dem er Epikur (341- 270

f.Kr), der opfordrer dødsangste til ikke konstant at kaste sig ud i nye aktiviteter, men i stedet bevare erindringerne om de gode oplevelser og trække på dem igen og igen.

Yalom anvender især tre af Epikurs argumenter til at dæmpe dødsangsten i sit terapeutiske arbejde. For det første mener han som Epikur, at sjælen er dødelig, og at vi derfor ikke vil have nogen bevidsthed eller kunne føle nogen fortrydelse over det liv, vi har levet. For det andet kan man ikke opfatte noget, når man er død, og derfor er der ingen grund til at frygte døden. Døden og "jeg" kan ikke eksistere på samme tid. For det tredje forestiller han sig, at tilstanden af ikke-væren før fødslen må være identisk med tilstanden af ikke-væren efter døden. Og han mener ikke, at der er nogen grund til at være så bange for det "andet dyb af mørke, når vi har bekymret os så lidt om det første."

Yalom spørger altid konkret ind til, hvad det er hans patienter frygter ved døden, og et stort tema for mange er: Jo mere ulevet liv, jo større dødsangst. Han afsøger derfor altid, om patienten lever i overensstemmelse med, hvad han virkelig har lyst til. "Overlad kun døden en udbrændt fæstning" citerer han fra "Zorba, grækeren". Han anvender ofte Nietzsches bud på eksistentiel chokbehandling, sådan som han har formuleret det i "Således talte Zarathustra", hvor der præsenteres det tankeeksperiment, at hvis man nu skulle leve præcis det samme liv igen og igen, var der så noget, som man ville gøre anderledes? Yaloms pointe er, at hvis man ikke bryder sig om den tanke, må den oplagte forklaring være, at man ikke har levet et godt liv. Og siger han: "Hvad kan du gøre nu, så du ikke på et tidspunkt vil se tilbage med fortrydelse?"

Selv finder Yalom trøst i tanken om, at det enkelte menneskes liv og væremåde føres videre af de efterladte til andre som ringe i vandet. I den forbindelse føler han det som en gave at være terapeut, fordi dette arbejde i sig selv skaber ringe i vandet ved at hjælpe andre med at åbne sig for livet.

BOGDATA ■

Irwin D. Yalom:
Som at se på solen. At leve med døden. Hans Reitzels Forlag, 2008. 240 sider. 298 kr.

> Autentisk, åben terapeut

I sit sidste afsnit til terapeuterne, skriver Yalom, at dødsangst dukker for sjældent op i den psykoterapeutiske diskurs, og antyder, at nogle terapeuter måske er bange for at vække deres egen angst eller selv er fortvivlede over menneskets dødelighed.

Han opfordrer terapeuten til at være opmærksom på, at patienters dødsangst nogle gange skal forstås direkte: Nogle gange er manifest dødsangst slet og ret dødsangst, hvilket man skal være opmærksom på, idet terapeuter oftest drager den konklusion, at frygten for at dø er erstatning for noget andet.

Han efterlyser en ny terapeut-patient-relation, der bygger på det, han kalder "livets eksistentielle grundvilkår: Alle oplever fryden ved livet – og frygten for døden". Han appellerer til, at terapeuterne skal være åbne om sig selv og om terapiens mekanismer, de skal være autentiske og de skal fokusere på her-og-nu-situationen.

Autenticitet skal til for effektiv terapi, siger Yalom. Han opfordrer direkte terapeuterne til at skippe enhver skilten med faglige grader eller viden, de ikke besidder, og til at svare ærligt og åbent på alle spørgsmål om eksistentielle dilemmaer – også dem, der angår terapeuten selv. Især har det relevans med patienter, der lider af dødsangst, at terapeuten er ægte

nærværende og har lokaliseret deres egne indre oplevelser med patienternes. Der er dog grænser for åbenheden: "Fortæl om dig selv, når det fremmer terapien ellers ikke."

Et sidste råd til terapeuterne, som Yalom fremhæver som særdeles vigtigt, er at bruge her-og-nu-situationen i terapien, fordi det er den eneste måde, man får et sikkert billede af, hvordan patienten reagerer med andre. Det, patienterne fortæller om deres relationer, er dybest set utroværdigt, mener Yalom. Kun ved at bruge her-og-nu-situationen får man skabt et sikkert laboratorium, hvor patienten kan tage chancer, afsløre deres mørke og lyse sider, modtage og give feedback og eksperimentere med personlig forandring.

- - -

Yaloms bog holder fokus på et emne, vi taler for sjældent og for uærligt om. Den anviser konkrete råd til, hvordan alle kan leve deres liv lidt mere vågent, samt til hvordan døden kan inddrages i det terapeutiske arbejde. Om man så føler sig mødt og kan anvende disse, når det virkelig gælder i livet, på dødslejet og i terapilokalet, må afhænge af den enkeltes åbenhed og evne til at arbejde med sig selv.

"Der er grænser for, hvad man kan få af andre". Det er den indsigt, som en af Yaloms patienter når frem til. I døden er man alene.

Nana Lykke, cand.mag., web-redaktør

Et afregningssystem behøver ikke være indviklet!

Skift til Equus og få et billigt og meget brugervenligt afregningssystem, som altid er ved hånden uanset hvor du er.

- Hvis du kan læse hjemmesider på internettet, så kan du uden flere investeringer og uden teknisk bøv! bruge Equus
- 100 % internetbaseret, så du kan bruge det overalt: i klinikken, hjemme eller hvorsomhelst
- Sikkerheden er i top og du behøver ikke tænke på backup eller bekymre dig om computernebrud - vi sikrer at dine data altid er der
- Fuld support uden yderligere betaling og uden ventetid

Et årsabonnement på Equus koster 5.330 kr. incl. moms og inkluderer alt, også support, opdateringer, nye sygesikringstakster, edi-postkasse, forsendelse af edifact-meddelelser, aftalebog, journalssystem, elektronisk fakturering, indrapportering til "danmark" og meget mere. Equus er naturligvis godkendt af MedCom.

MIBIT ApS

Afprøv Equus gratis i 3 uger.

Tilmeld dig på internettet på www.MIBIT.dk. Du får tilsendt en adgangskode og kan afprøve Equus med det samme - gratis og uden forpligtelser.

Du kan anvende Equus fra

- Windows computere
- Mac computere
- Linux computere

Vi giver dig naturligvis en personlig og grundig introduktion til Equus uden yderligere betaling.

Ring til 62 24 17 34 eller skriv til info@mibit.dk hvis du ønsker at vide mere.

www.MIBIT.dk

MIBIT ApS leverer software til sundhedssektoren, både praksissektoren, sygehuse og regionerne. Vores filosofi er enkel: vores systemer skal være meget brugervenlige og supporten skal være i top.

BESTYRELSEN

■ Referat af bestyrelsesmøde

6. oktober 2008

Til stede: Roal Ulrichsen, Kirsten Bjerregaard, Arne Grønborg Johansen, Jørgen Kofoed, Rie Rasmussen, Rebecca Savery Trojaborg, Maja Nohr Christensen og Peter Salby Olsen. Fra sekretariatet: Marie Zelander, Lis Ethelberg og Ib Andersen. Afbud: Elise Nielsen, Ditte Söderhamn, Vibeke Søndergaard og Anne Thrane.

0. Introduktion.

Inden den egentlige dagsorden var der et "introduktionsforløb" for bestyrelsen med cases inden for hovedarbejdsområderne Beskæftigelsesområdet (ved konsulent Niels Kjeldsen), Offentlig godkendelse af specialistuddannelser (ved professionschef Ib Andersen) og Formidling af strukturdebatten i 2008 gennem Psykolog Nyt (ved redaktør Jørgen Carl).

1. Dagsorden.

Dagsordenen for bestyrelsesmødet blev godkendt med en enkelt tilføjelse.

2. Godkendelse af referat.

Der var ingen bemærkninger til referatet af bestyrelsesmødet 27. august 2008, som blev godkendt.

3. Orientering om referat.

Der var ingen bemærkninger til referatet af forretningsudvalgs mødet 26. september 2008.

4. Konstituering, fortsat.

a) *Vedrørende tidligere besluttede konstitueringer*

- Komiteen for Sundhedsoplysning, det sagkyndige udvalg:

Bestyrelsen besluttede at spørge Thomas Iversen, om han ville repræsentere foreningen på denne plads i komiteen.

- Liberalt Forhandlingsudvalg.

Selvstændige Psykologers Sektion havde meddelt, at sektionen har udpeget Pia Callesen, Dorthe Djernis og Vibeke Lunding-Gregersen samt Jørgen Kofoed (til at repræsentere det organisationspsykologiske område) til Liberalt Forhandlingsudvalg. Bestyrelsen godkendte dette.

- Bedømmelsesudvalget.

Bestyrelsen drøftede en henvendelse fra Selvstændige Psykologers Sektions styrelse om udvælgelsen af nyt medlem til bedømmelsesudvalget, hvori styrelsen uddyber begrundelsen for sin indstilling og anmoder om en skriftlig redegørelse fra bestyrelsen for, hvorfor man ikke har fulgt styrelsens indstilling.

Bestyrelsen kunne ikke give styrelsen ret i, at udpegningen kan give anledning til habilitetsproblemer, da inhabilitet handler om relationer og ikke om forskellige politiske holdninger.

b) *Faste udvalg og arbejdsopgaver, prioritering af opgaver og sammensætning*

Bestyrelsen behandlede indstillingerne med hensyn til hovedopgaver og udvalgssammensætninger for følgende faste udvalg:

- Løn- og Stillingsstrukturudvalget.

De oplistede hovedopgaver blev godkendt, idet det blev bemærket, at der også ligger en opgave i forhold til ph.d.'erne på universiteterne.

Bestyrelsen godkendte, at udvalget får følgende sammensætning: Roal Ulrichsen (formand), Rie Rasmussen (næstformand), Anne Grethe Mogenssen, Jan Rode Pedersen, Birgit Tamberg Andersen, Hanne Faurschou, Mogens Klitgaard og Claus Wennermark.

- Liberalt Forhandlingsudvalg.

De oplistede hovedopgaver blev godkendt.

Bestyrelsen godkendte at udvalget får følgende sammensætning: Roal Ulrichsen (formand), Pia Callesen, Dorthe Djernis, Vibeke Lunding-Gregersen og Jørgen Kofoed.

- Arbejds miljøudvalget.

De oplistede hovedopgaver blev godkendt, idet det blev bemærket, udvalget skal huske, at koordinere med arbejdsgruppen vedrørende undersøgelsen af arbejdsvilkår og arbejdsmiljø på det kommunale område.

Bestyrelsen godkendte at udvalget får følgende sammensætning: Jørgen Kofoed (formand), en repræsentant fra hver af følgende sektioner: Kommu-

nalt Ansatte Psykologers Sektion, Studentersektionen, Ledersektionen, Selvstændige Psykologers Sektion samt en repræsentant udpeget af Pædagogiske Psykologers Forening. Derudover Birgit Tamberg Andersen og Annie Høegh.

- Kursusudvalget.

De oplistede hovedopgaver blev godkendt.

Bestyrelsen godkendte at udvalget får følgende sammensætning: Vibeke Søndergaard (formand), Anna Aamand, Jente Andresen, Albert Diekmann, Dorthe Echstrøm, Per Trantum Jensen, Irene Kring Mortensen, Susan Schlüter, Sebastian Simonsen, Bente Støvring og Eva Søndergaard.

- Specialistuddannelsesudvalget.

De oplistede hovedopgaver blev godkendt.

Bestyrelsen godkendte at udvalget får følgende sammensætning: Kirsten Bjerregaard (formand), Jette Bramsen, Berith Bro, Albert Diekmann, Pernille Forchhammer, Stephan Lang Jørgensen, Ingrid Lauridsen, Bjarne Nielsen, Hanne Nielsen, Elise Pedersen samt et medlem fra Neuropsykologisk Fag-nævnet.

- Uddannelses- og Forskningsudvalget.

De oplistede hovedopgaver blev godkendt.

Bestyrelsen godkendte at udvalget får følgende sammensætning: Elise Johanne Nielsen (formand), Rebecca Savery Trojaborg, Preben Berthelsen, Jens Kvorning, Helle Andersen, Poul Nissen, Niels Morre, Bjarne Nielsen, Knud-Erik Sabroe, Eva Hultengren, Frederikke L. Tholander og Ane Søndergaard Thomsen.

Det blev i den forbindelse oplyst, at der mangler tilsagn fra en fra universitetsområdet. Bestyrelsen bemærkede, at udvalget bør være særlig opmærksom på mødeudgifterne, når udvalget får så relativt mange medlemmer.

- Professionsudvalget.

De oplistede hovedopgaver blev godkendt.

Bestyrelsen godkendte at udvalget får

>

> følgende sammensætning: Anne Thra-
ne (formand), Birgitte Brun, Esben Hou-
gaard, Yvonne Kronberg og Knud Ra-
mian. Som associerede medlemmer fra
EFPAs arbejdsgrupper: Bjørn Glæsel,
Lisbeth Harms, Anders Korsgaard og
Maria Krarup Kristensen.

- Lovgivningsudvalget.

De oplistede hovedopgaver blev god-
kendt.

Bestyrelsen godkendte at udvalget
får følgende sammensætning: Roal Ul-
richsen (formand), Jørn Nielsen, Line
Thatt Jensen, Mariann Hansen, Birgit-
te Braüner og Louise Brückner Wive.

Prioritering af hovedopgaver og ud-
valgssammensætning for så vidt angår
Social- og Sundhedspolitisk Udvalg
udestår. Roal Ulrichsen kontakter Dit-
te Söderhamn med henblik på, at hun
fremlægger forslag til handleplan og
personsammensætning på det kom-
mende bestyrelsesmøde.

Der var en foreløbig drøftelse af ar-
bejdsgruppen om uddannelse af psy-
kologer, der er ledere/chefer.

På næste bestyrelsesmøde fremlæg-
ges forslag til kommissorier og sam-
mensætning af følgende arbejdsgrup-
per:

- Uddannelse af psykologer, der er
ledere/chefer.

- Det kommunale område, arbejds-
vilkår og arbejdsmiljø.

- Organisationspsykologi.

Jørgen Kofoed tilkendegav, at han
gerne bidrager med formidling om or-
ganisationspsykologi til universiteterne.

- Psykologer i uddannelsesstillinger/
føl.

5. Forretningsorden 2008-2010.

Det udsendte 2. udkast til forret-
ningsorden for bestyrelse og forret-
ningsudvalg samt retningslinjer for se-
kretariatet 2008-2010 blev drøftet og
godkendt med de indskrevne rettel-
ser.

6. Planlægning af bestyrelses- seminar.

Forslaget til program for bestyrelses-
seminar 24.-25. oktober 2008 blev
godkendt.

7. Kommunikationsområdet.

Bestyrelsen drøftede direktørens for-
slag om en ressourcetilførsel på kom-
munikationsområdet ved at oprette en
ny stilling som kommunikationschef
i sekretariatet. Baggrunden var en ana-
lyse af, at opgaverne på kommunika-
tionsområdet er blevet så omfangsrige
og komplekse, at de nuværende per-
sonaleressourcer ikke slår til. Forsla-
get var forinden på et mundtligt grund-
lag blevet drøftet i forretningsudvalget,
som tiltrådte det.

Bestyrelsen besluttede at godkende,
at stillingen som kommunikationschef
oprettes og midlerne til aflønningen
tilvejebringes som foreslået af sekreta-
riatet.

Endvidere besluttede bestyrelsen at
Roal Ulrichsen og Arne Grønborg Jo-
hansen deltager fra bestyrelsen i an-
sættelsesudvalget.

8. www.psykologeridanmark.dk.

Bestyrelsen behandlede spørgsmålet
om medlemsgrupperne, der kan opta-
ges på psykologeridanmark.dk skal
udvides med: ikke-autoriserede selv-
stændige psykologer og specialistgod-
kendte selvstændige organisationspsy-
kologer, der ikke er autoriserede.

Til grund for behandlingen af sagen
lå høringssvar fra Selvstændige Psyko-
logers Sektion og Organisationspsyko-
logisk Selskab.

Indstillingen fra Forretningsudval-
get var, at der åbnes for, at begge grup-
per kan optages på hjemmesiden, og
at det samtidig på hjemmesiden tyde-
liggøres, at det er foreningens anbefal-
ing, at praktiserende psykologer er
autoriserede.

Bestyrelsen besluttede efter en grund-
dig drøftelse af sagen, at der skal åb-
nes op for, at begge disse grupper frem-
over også skal kunne optages på psy-
kologeridanmark.dk. I forbindelse her-
med skal autorisation gøres til et sø-
gekriterium på hjemmesiden, og der
skal vejledes tydeligt om, at det er fo-
reningens anbefaling, at praktiserende
psykologer er autoriserede.

9. Ny cand.pæd.psych.-uddan- nelse.

De seneste debatindlæg om den nye
cand.pæd.psych.-uddannelse i Psyko-
log Nyt var udsendt som bilag til punk-
tet. Bestyrelsen tog disse til efterret-
ning.

Det blev under punktet nævnt, at
spørgsmålet om eventuelle ændringer
af afgrænsningen af medlemsskaren på
sigt tages op til principiel drøftelse,
eventuelt som et tema i forbindelse
med debatten vedrørende dilemmaer-
ne ved en eventuel psykologmangel,
jf. pkt. 11 på dagsordenen.

10. Årsmøde 2009.

Statusredegørelsen blev taget til ef-
terretning.

11. Temadrøftelse.

Temadrøftelsen af dilemma i forhold
til andre faggrupper ved eventuel psy-
kologmangel blev af tidshensyn udsat
til næste bestyrelsesmøde.

12. EuroPsy med specialisering i psykoterapi.

Bestyrelsen godkendte indstillingen
om, at Dansk Psykolog Forening fast-
holder de oprindelige danske vedlige-
holdelseskraav som vedligeholdelses-
kravene, der skal administreres efter i
ECSEP, at der alene accepteres ansø-
gere i ECSEP, der i forvejen er god-
kendt specialister i psykoterapi i Dansk
Psykolog Forening og, at der i den fo-
bindelse anvendes en model, hvorefter
ansøgerne godkendes med medde-
lelse om, at de efter fem år skal doku-
mentere vedligehold samt at Dansk
Psykolog Forening snarest muligt går
videre med fortsat godkendelser af an-
søgere til ECSEP.

13. Specialistuddannelser.

Bestyrelsen godkendte indstillingen
om, at Dansk Psykolog Forenings be-
styrelse pålægges at arbejde for afskaf-
felse af 12-timersreglen, således at der
tjemæssigt ingen bundgrænse er for,
hvor lang tid kurser skal vare. Praksis
udmøntes i en afskaffelse af krav til an-
tallet af timer pr. kursus i de enkelte
teoridele på samtlige moduler. Dog
fastholdes de respektive fagnævns mu-
lighed for på specialistmodulet at kræ-
ve, at dele af teoriundervisningen skal
være indhentet gennem et længereva-

rende og samlet uddannelsesforløb. Specialistuddannelsesudvalget vil følge udviklingen på området og om et halvt år tage stilling til, hvordan det fungerer i praksis.

14. Nyt fagligt netværk.

Godkendelse af vedtægter for Nyt Fagligt Netværk for konsultativ metode i PPR. Bestyrelsen godkendte vedtægterne med den sproglige bemærkning, at ordet "sektion" alle steder rettes til "fagligt netværk".

15. Internationalt, 1.

Bestyrelsen godkendte indstillingen om, at Dansk Psykolog Forening melder sig ind i International Network of Psychologists for Social Responsibility i EFPA-regi

16. Internationalt, 2.

Bestyrelsen godkendte indstillingen om, at Dansk Psykolog Forening melder sig ind i EAWOP, European Association of Work and Organizational Psychology.

17. Nyuddannede psykologer i job.

Bestyrelsen godkendte ansøgningen om, at der afholdes temaaftner for nyuddannede psykologer om spilleregler på arbejdsmarkedet, betydningen af realistisk karriereplanlægning, hvordan tilrettelægger man sin efteruddannelse. Udgifterne hertil på ca. 7.300 kr. afholdes inden for bestyrelsens rådighedssum.

18. Lønforhandlingskursus.

Bestyrelsen godkendte ansøgningen om, at der afholdes gå-hjem-møder i forhandling for privatansatte psykologer, og at udgifterne hertil på i alt 20.000 kr. fordelt med halvdelen i 2008 og halvdelen i 2009 afholdes inden for bestyrelsens rådighedssum.

19. Honorar for børnesagkyndig bistand.

Bestyrelsen var glad for orienteringen om retningslinjer for honorering for børnesagkyndig bistand ved de Nord-sjællandske retter, som 24 psykologer og børnepsykiatere har accepteret. Sagen blev taget til efterretning.

20. Etik.

a) Etiksag (fortroligt).

Bestyrelsen tiltrådte at der i den konkrete sag udtales kritik, som foreslået af Etiknævnet.

b) Etiknævnet, telefonrådgivning, registreringsformular (fortroligt).

Orienteringen fra Etiknævnet blev taget til efterretning.

c) Ekstra bevilling til Etiknævnet i forbindelse med afholdelse af Nordisk Etiknævnsseminar 25.-27. september.

Orienteringen blev taget til efterretning.

21. Temaplan 2008-2010.

Ingen bemærkninger.

22. Nyt fra formanden.

Intet til punktet.

23. Nyt fra sekretariatet.

Intet til punktet.

24. Eventuelt.

Arne Grønborg orienterede om, at to tredjedele af MP Pensions medlemmer havde taget stilling til Ny Pensionsordning efter svarfristens udløb 1. oktober 2008, og at 96,6 pct. af dem har sagt ja.

I forbindelse med bestyrelsesmødet blev konsulent Maria Liljeqvist præsenteret som ny medarbejder (nyansat i Forhandlingsgruppen) i sekretariatet.

KREDSE

Kreds Københavns Amt

■ Oplæg og generalforsamling

Kredsen afholder 22. januar 2009 generalforsamling med forudgående oplæg af cand.psych. Sten Hegeler om hans nye Bog "Jamen, altså". Oplægget vil indeholde en haglbyge af oplysninger, anekdoter, tips til problemløsninger, parforhold, kønsroller og politiske meninger fra ytringsfrihed til Afghanistan.

Sted: Dansk Psykolog Forening, Stockholmsgade 27, København Ø. Program: Kl. 16.00-17.30: Oplæg ved Sten Hegeler. Kl. 18.00: Generalforsamling. Kl. 19.00: Fællesspisning med kollegialt samvær.

Tilmelding til Ellen Dreyer, e_drey-

er@post.tele.dk. Tilmeldingsfrist: Senest 5. januar 2009. Ved tilmeldingen skal det angives om du vil deltage i spisningen.. Skulle du blive forhindret i at komme til den tilmeldte spisning, skal du huske at melde fra.

Arrangementet er kun for kredsens medlemmer: Kreds Københavns Amt dækker det gamle amt, Birkerød (Rudersdal) er flyttet til kredsen, og Farum (Furesø) ligeså. Derimod tilhører Ledøje-Smørum (Egedal) ikke længere kredsens område.

Ellen Dreyer

Kreds Viborg Amt

■ Generalforsamling

Viborg-kredsen afholder ordinær generalforsamling onsdag 4. februar 2009 kl. 18.00-ca. 19.00 på Restaurant Strandtangen, Strandvejen 24 i Skive. Flere af kredsstyrelsens medlemmer træder ud denne gang, så nye ansigter er nødvendige. Inden generalforsamlingen starter vi kl. 16.30, traditionen tro med et fagligt oplæg. Denne gang vil cand.psych., specialist og supervisor i psykoterapi Peter Hørslev Rasmussen, Kognitiv Center Fyn, Odense, holde oplægget "Introduktion til mindfulnessbaseret kognitiv terapi".

Mindfulnessbaseret kognitiv terapi er en af de nyeste metoder inden for den kognitive terapitradition. Metoden har vist sig virksom i forhold til tilbagefaldsforebyggelse ved gentagne depressioner. Oplægget vil være en teoretisk introduktion til området, ligesom metoden vil blive illustreret gennem enkle mindfulnessøvelser.

Efter oplæg og generalforsamling serveres der middag i restauranten. Bindende tilmelding til middagen skal ske til svend@baltov.dk senest tirsdag 27. januar 2009. Pris 250 kr.

Svend Baltov

Kreds Vejle Amt

■ Årsmøde

Kredsen afholdt årsmøde 25. september 2008, hvor styrelsen fremlagde beretning for det forgangne år. Der har ikke været nogen aktiviteter i kredsen

på grund af frafald fra styrelsen. Kredsens økonomi: Der er overført 30.000 kr. fra sidste år. Der er 303 medlemmer i kredsen.

Ny styrelse blev valgt og har efterfølgende konstitueret sig med: Formand Pia Gasberg, næstformand Louise Schwartz, kasserer Mirjam Høffding Refby, øvrige styrelsesmedlemmer: Lykke Malmberg, Janne Larsen, Tina Bøjlesen og Anette Bering.

Det fulde referat kan ses på kredsens hjemmeside på www.dp.dk

Anette Bering

SELSKABER

Organisationspsykologisk Selskab

■ Studiegruppe

Onsdag 28. januar 2009 – samme dag som der afholdes generalforsamling i Selskabet – inviteres interesserede til første møde i en studiegruppe, der vil beskæftige sig med Karl-Otto Scharmers bog: "Teori-U". Baggrunden for denne gruppe er drøftelser på det netop afholdte Årskursus. Læs videre på studiegruppens blog www.sharmergruppen.blogspot.com, hvor du også kan tilmelde dig.

Mødet vil blive afholdt i Dansk Psykolog Forening, Stockholmsgade 27, København Ø. kl. 12.00-15.00. Af hensyn til forplejning er det nødvendigt med tilmelding til Mathilde S. Pedersen på osidp@hotmail.com senest 21. januar 2009. Arrangement og frokost etc. er gratis.

*Henrik Hopff, Karsten Wagener
og Eva Resting*

Psykologisk Selskab for Forskningsmetodologi

■ Generalforsamling

Mandag 26. januar 2009 kl. 18 afholder selskabet ordinær generalforsamling i Dansk Psykolog Forening, Stockholmsgade 27, København Ø. Dagsorden ifølge vedtægterne. Forslag til dagsorden skal være formanden Gorm Hetmar, Frederikshøj 172, 2450 København SV, i hænde senest tirsdag 6. ja-

nuar 2009, hvorefter endelig dagsorden udsendes til medlemmerne.

Tytte Hetmar

MM I ØVRIGT

Jungforeningen, København

■ Forum for analytisk psykologi

Drømmegruppe over 5 torsdage. Gruppen ledes af mag.art. og seniorkandidat ved Junginstituttet København Hartmut Solmsdorff. I drømmegruppen vil den enkelte deltager præsentere sine drømme for gruppens empatiske forståelser under ledelse og hjælp af gruppelederen og dennes erfaring i drømmetolkninger.

Drømmegruppen foregår torsdage 15.1., 22.1., 29.1., 5.2. og 12.2.2009 kl. 18.30-21.30 i Medborgerhuset, Ahlefeldtsgade 33, København K. Maks.

8 deltagere, nye deltagere har fortrinsret, gengangere optages på venteliste. Tilmelding for hele forløbet til Jungforeningen. Tilmelding, program og yderligere oplysninger på tlf. 38 81 66 81 samt på www.cg-jung.dk.

Tusse Weidlich

Psykologisk Institut, Århus

■ Afskedsreception

Efter mere end tre årtiers ansættelse har professor Mogens Agervold valgt at fratræde sin stilling pr. 31. december 2008.

I den anledning afholder Psykologisk Institut afskedsreception: Tirsdag 16. december 2008 kl. 15.00. Sted: Biblioteket, Psykologisk Institut, Århus. Alle er velkomne!!

Mette Schultz

Rubrikannoncer

IPPF, Institut for Psykoterapi af Personlighedsforstyrrelser

Introduktionskursus: Diagnostik og psykoterapeutisk behandling af personlighedsforstyrrelser

Tid & sted

Fredag den 23. januar 2009.
Fjorden, Smedegade 12, Roskilde.

Program

- Kl. 9.00-10.15: Personlighedsforstyrrelse – diagnostik. Ved *Tove Aarkrog*, professor, dr.med.
Kl. 10.30-12.00: Behandling af borderline personlighedsforstyrrelser. Ved *Anne Rechenbach*, cand.psych., specialist og supervisor i psykoterapi.
Kl. 12.00-12.45: Frokost (kan købes i kantinen).
Kl. 12.45-14.00: Narcissistisk personlighedsforstyrrelse. Ved *Mette Barfort*, cand.psych., specialist og supervisor i psykoterapi.
Kl. 14.15-15.30: Skizoid personlighedsforstyrrelse. Ved *Bent Kawa*, overlæge.

Pris & tilmelding

Pris: 850 kr. Beløbet indbetales til Anne Rechenbach, reg.nr. 1551, konto 166 808 69. Husk at oplyse navn og adresse. Betaling fungerer samtidig som tilmelding.

Om instituttet

Instituttet er godkendt som uddannelsesinstitution i Psykiatri og Børne- og ungdomspsykiatri (hovedfag og bifag) og som led i specialistuddannelsen i psykoterapi for psykologer. Undervisere er godkendte vejledere og supervisorer i selskaberne.

DPSP FYN afholder kursus Supervisionsteori og etik

v/ psykolog, ph.d. Claus Haugaard Jacobsen

Udgangspunktet er en afgrænsning af supervisionsbegrebet omkring nogle af de centrale områder, problemstillinger og diskussioner inden for den kliniske supervision. Kurset omhandler fx supervisionens forhold til de tilgrænsende områder, supervisionskontrakten og rammebetingelser, supervisors kontrolfunktion og supervisionsetik. Endvidere drøftes, hvilket materiale der kan eller skal bringes med til supervision, supervisors rolle, krav om fokus og funktion, forholdet mellem supervisor og superviser samt betydningen af parallelprocesser.

Foruden almen supervisionsteori lægges især vægt på psykoterapi-supervision i praktiske situationer overvejende set i et psykodynamisk perspektiv. Også relevant for psykologer, der arbejder inden for en anden teoretisk referenceramme og udfører supervision af andet behandlingsarbejde end psykoterapi. Endelig vil psykologer, der ikke selv udfører supervision, men modtager supervision, også kunne få gavn af og udvikling ved at deltage.

Form

Teoretiske oplæg og diskussioner med eksempler og små praktiske øvelser.

Underviser

Cand.psych., ph.d. *Claus Haugaard Jacobsen*, lektor og klinikleder, Psykologi, Aalborg Universitet. Specialist og supervisor i psykoterapi og med omfattende praktisk superviserings erfaring. Har skrevet en række artikler om supervision og er medredaktør og medforfatter til "Supervision af psykoterapi", Akademisk Forlag, 2007.

Tid og sted

Torsdag 22. januar 2009 kl. 10-17 & fredag 23. januar 2009 kl. 9-16.00.
Første dag kaffe og brød 9.30-10 og anden dag kl. 8.30-9.00.
Sted: Scandic Hotel, Hvidkærvej 25, Odense SV. (motorvejsafkørsel 52).
Se www.scandic-hotels.dk/odense. Rutebil 835 + 840, 25 minutter fra Odense Station.

Deltagergebyr

Medlemmer af DPSP 2.490 kr., andre akademikere 2990 kr.
Priser inkl. moms.
Dækker kursus, morgenkaffe, frokost og eftermiddagskaffe.

Meritering

Kursusbevis udstedes. Kurset er indsendt til Fagnævnet til godkendelse som en del af specialistedannelsen i psykoterapi med 12 timer, 3.20.: Supervision af andre faggrupper.

Tilmelding

Bindende tilmelding senest 4. januar 2009 efter først-til-mølle-princippet, dog fortrinnsret for medlemmer af DPSP. Tilmelding via ld@dpsp.dk eller via www.dpsp.dk med angivelse af navn, adresse, e-mail og medlemsnummer af Dansk Psykolog Forening.
Maks. 40 deltagere.

Generelt

Yderligere oplysninger kan fås hos kursusarrangørerne Malene Hinrichsen, tlf. 61 60 16 96, eller Werner Regli, tlf. 39 68 10 67. Indmeldelse i DPSP kan ske ved henvendelse til Lotte Delhi, ld@dpsp.dk. Årskontingent 150 kr. Se www.dpsp.dk.

Psykologisk Psykiatrisk Privatklinik Rosenberg ved speciallæge i psykiatri Nicolas Hasle

Klinikken er bemannet med erfarne speciallæger og kan med kort ventetid bl.a. forestå

- Second opinion
- Vurdering af behov for medicinsk behandling
- Generel information om medicinsk behandling
- Rådgivning ved misbrugsproblemer
- Psykiatrisk behandling af psykiske lidelser
- Udfærdigelse af visse speciallægeerklæringer
- Rådgivning af pårørende, arbejdsplads m.fl.

Klinikken er beliggende centralt i København i lyse og indbydende lokaler. Vi har ikke overenskomst med Sygesikringen.

www.psykklinik.dk • Tlf. 21 49 14 68

Supervisionsgrupper KBH

For psykologer med henblik på autorisation
Ved aut.cand.psych. Peter Nattestad

Der superviseres ud fra et kognitivt grundlag med fokus på udvikling af viden og kompetencer inden for kognitiv terapi.

Hold 1: Ca. hver 2. onsdag kl. 13-17. Første gang 11/2-2009. Afsluttes november 2009. I alt 60 timer.

Hold 2: Ca. hver 3. uge kl. 9-15.30. Første gang 12/2-2009. Afsluttes oktober 2009. I alt 60 timer.

Holdstørrelse: 3-5 deltagere. **Pris:** 17.500,-

Sted: Knabrostræde 3, 1210 København K

For yderligere oplysninger og tilmelding:
Tlf. 26 73 88 14 eller www.PeterNattestad.dk

SUPERVISIONSGRUPPE

Konsulenthuset Key2see i Århus

Udbyder med henblik på autorisation et supervisionsforløb for yngre psykologer, der arbejder inden for det arbejds- organisationspsykologiske område.

Forløbet består af 7 x 2 dage i 2009 og foregår i grupper på max 5 deltagere.

Godkendes som 56 timer supervision i gruppe.

Start 29. - 30. januar 2009

Tilmelding senest fredag 16. januar 2009.

Kursusgebyr: 32.800 kr. ekskl. moms, inkl. forplejning. Betales i 2 rater.

Tilmelding: Udfyld tilmelding på www.key2see.dk, eller send tilmelding til skadborg@reflecta.dk.

Konsulenthuset key2see · Frederiks Allé 112b · 8000 Århus C

Se mere om supervisionsgruppe på www.key2see.dk

Efteruddannelse i Psykotraumatologi

Sted:

CETT, Banegårdspladsen 1, Vejle.

Beskrivelse:

Formålet er at gennemgå den nyeste, relevante forskningsbase-rede viden inden for området og hvilken betydning, den har for praksis.

Målgruppe:

Alle psykologer og læger, der interesserer sig for og arbejder med kriser.

Underviser:

Professor i klinisk psykologi, Ask Elklit, specialist og supervisor i psykoterapi og psykotraumatologi og medarbejdere ved Psykotraumatologisk Forskningsenhed, Århus Universitet. Enheden er med sine omfattende forsknings- og formidlingsaktiviteter landets førende kapacitet inden for området og engageret i et bredt internationalt samarbejde (www.psykotraume.dk).

Omfang:

42 timer fordelt på 7 kursusdage.

Datoer:

5.-6/2, 19.-20./3, 30./4-1./5, 29/5, 2009.

Specialistgodkendelse:

Kurset opfylder kravene til teorimodulet i den psykotraumatologiske specialistuddannelse.

Pris: 9.800 kr.

Tilmeldingsfrist: 16. januar 2009.

Tilmelding:

Bindende tilmelding ved indbetaling af kursusgebyr på reg. nr. 0978; kontonr. 4355330621. Angiv navn, adresse, tlf.nr. samt e-mail adresse ved tilmelding.

Indhold:

- Psykotraumatologiens historie og hovedteorier. Forskellige opfattelser af traumer.
- Akutte reaktioner, ASD og dissociation. Kropslige mekanismer.
- PTSD; diagnostiske problemer, måling, differentialdiagnostik, prognostik.
- Kronificering af traumer: diagnostiske alternativer. Personlighedsændringer og komorbiditet.
- Den sociale kontekst: familien, netværket, sekundær viktisering, social rekonstruktion.
- Attribution, kognitive processer, hukommelse.
- Tilknytning og personlighedsstruktur som elementer i traumatisering.
- Mestring og forsvarsmekanismer i forbindelse med traumatisering.
- Hvad kendetegner forskellige traumetyper?
- Traumer hos børn og unge samt pårørende.
- Effekten af forskellige interventionsformer.
- Tab og sorgprocesser.
- Psykologens roller og dilemmaer i behandlingen.

Undervisningsformer:

Foredrag, video, diskussion, opgaver, deltageroplæg. Der udleveres en litteraturliste før kursusstart. Undervisningen vil i høj grad være forskningsbaseret.

Spørgsmål:

Vedr. kurset rettes til Ask Elklit; aske@psy.au.dk; tlf. 89 42 49 82.

Dansk Sundhedspsykologisk Selskab

Temadag i Århus

"Samtaler om krop og smerte"

22. januar 2009 kl. 9.15-17.00

Psykologisk Institut, Århus Universitet, Nobelparken,
Bygn. 1483, lokale 620, Jens Chr. Skous Vej 4, 8000 Århus C

Dansk Sundhedspsykologisk Selskab har valgt at indlede 2009 med en temadag i Århus.

Samtaler med patienter berører ofte krop og smerte, enten som direkte henvendelsesårsag eller integreret i samtale om psykiske, sociale, famillemæssige og arbejdsmæssige forhold.

Formålet med temadagen er at give deltagerne en bedre baggrundsviden om forhold vedr. krop og smerte for på denne måde at sætte deltagerne bedre i stand til at føre en fagligt kvalificeret samtale, både med patienterne selv, med deres pårørende og med andre behandlere, der har med patienten at gøre.

09.15 – 09.45: Morgenkaffe/the

09.40 – 09.45: Velkomst ved formanden

09.45 – 11.45: "Smerter, sygdom og seksualitet"

Underviser: *Åshild Skogerbø*, M.A., klinisk psykologi, specialist i klinisk sexologi fra Norge, NACS, ansat ved Institut for Folkesundhedsvidenskab (FSV), Københavns Universitet, Ph.d.-studerende i psykologi. Patienters, pårørendes og sundhedspersonalets kommunikations udfordringer når man rammes af alvorlig sygdom. Kræftpatienters erfaring med tavshed i den "sværeste samtale". Fokus på kommunikationsdynamik som åbner eller lukker for samtale.

11.45 – 12.45: Frokost

12.45 – 14.45: "Smerter, forventninger og krop-psyke sammenhænge"
Underviser: *Lene Vase*, cand. psych., Ph.d., adjunkt, Århus Universitet.

Patienters forventninger til medicinsk, psykologisk eller alternativ behandling kan være med til at forstærke eller mindske effekten af behandlingen. De seneste års forskning inden for placebo- og noceboeffekter illustrerer, hvordan forventninger og følelser kan påvirke neuro-fysiologiske smerteprocesser.

14.45 – 15.00: Kaffe/the

15.00 – 17.00: "Attachment og udviklingen af kroniske smerter"
Underviser: *Tonny Andersen*, cand. psych. Ph.d.-studerende, Århus Universitet, Klinisk psykolog, Allévia – Tværfagligt Smertecenter.

Usikker tilknytning (attachment) som en risikofaktor i udviklingen af kronisk whiplash. Hvordan påvirker tilknytningsmønstre smerteoplevelsen, somatisering, coping og brugen af behandlerens system. Behandling af kroniske smerter – tredje generation af kognitiv terapi (Acceptance and commitment therapy).

17.00: Afslutning

Pris for temadagen:

Kandidatmedlemmer af Selskabet: kr. 700,-

Ikke-medlemmer af Selskabet: kr. 850,-

Pensionister, studerende og arbejdsløse: kr. 200,-

Alle priser er inkl. moms.

Kurset er tilrettelagt for psykologer.

Tilmelding sker ved indbetaling af det samlede beløb til Selskabets konto i Lån & Spar Bank: 0400 – 401 25 76 779.

Tilmelding inden: 8. januar, 2009. Mærk indbetalingen med navn samt "Århus januar".

Kurset søges godkendt til Dansk Psykolog Forenings specialistuddannelser under punkt 3.99.

Læs mere om Selskabet på: www.sundhedspsykologi.org

PRÆSENTATIONSTEKNIK FOR PSYKOLOGER

- Drukner dit budskab i faglige petitesser eller manglende struktur?
- Lader du nervositeten overtage, når du stiller dig op foran mange mennesker?
- Vil du gerne have flere redskaber, så du bliver bedre til at præsentere budskaber i organisationen, undervise, komme med oplæg på møder eller holde foredrag og taler?

Deltagere: Psykologer, der vil styrke deres formidlingsevne og gennemslagskraft.

Formål: Formålet med kurset er at styrke din:

- gennemslagskraft og formidlingsevne
- evne til at holde den røde tråd
- evne til at bruge teknikker og redskaber
- selvtillid og evne til at formindske nervositeten
- evne til at skabe god kontakt med tilhørerne
- mulighed for at bruge egne stærke sider
- motivation til større formidlingsopgaver

Indhold:

- Metoder til at håndtere nervøsitet
- Manuskriptafhængighed og husketeknik
- Brug af OH, PowerPoint, flipover, whiteboard
- Strukturer til forskellige situationer
- Effektfulde indledninger og afslutninger
- Forskellige formidlingsniveauers betydning
- Kropssprogets betydning
- Skabe engagement hos tilhørerne
- Dynamisk kontakt med tilhørerne
- Håndtering af vanskelige tilhørere
- Træning gennem forskellige øvelser

Dato, sted, pris og tilmelding: 4., 5. og 6. februar 2009. MBK A/S. Tlf. 35 43 44 74. Admiralgade 22., KBH. K, 7.800 kr. + moms. Tilmelding på www.mbk.dk

Form: Træningskurset gennemføres som en vekselvirkning mellem korte oplæg og træning gennem praktiske øvelser. Du bliver ikke ensrettet på kurset, men vælger selv, hvilke teknikker og redskaber der er mest brugbare i dine arbejdssituationer.

MBK A/S Admiralgade 22, st. th. 1066 København K
mail@mbk.dk Tlf. 3543 4474 www.mbk.dk

KREDS FREDERIKSBORG afholder kursus i

DRØMME I DEN PSYKOTERAPEUTISKE PROCES med OLE VEDFELT

Kursusdagen:

Underviseren bringer os på strejftog i drømmenes forunderlige verden, de mange lag og de mange muligheder for at inddrage drømme i den personlige udviklingsproces. Kursusdagen vil veksle mellem teoretiske oplæg og praktiske øvelser og eksempler.

Underviser:

Ole Vedfelt, jungiansk analytiker, godkendt supervisor af DP, stifter og leder af Vedfelt-Instituttet, der videreuddanner psykoterapeuter. Endvidere forfatter til en lang række bøger, bl.a.: *Drømmenes dimensioner*, i ny revideret udgave 2007, *Ubevidst intelligens* fra 2000, *Bevidsthed* 1996, alle Gyldendal.

Tid: 30.01.2009 kl. 9.00-15.30.

Sted: Psykologgården i Annisse, Lyngen 6, 3200 Helsingør. Kørselsvejledning ligger på Kredsens hjemmeside på www.dp.dk

Kursusgebyr: 600,- kr. inkl. en sandwich, frugt, kaffe og te.

Deltagerkreds: Medlemmer af DP, med arbejdsplads i kredsen. Øvrige medlemmer skal spørge kassereren om stand-by plads, efter først-til-mølle-princip.

Tilmelding: Kan ske pr. mail til hmey@worldonline.dk med angivelse af navn, medlemsnummer, adresse, arbejdssted, og om det er arbejdspladsen eller dig selv, der betaler.

Betaling: Lån og Spar Bank: 0400 4012353931 v/kasserer Britta Hartmeyer. Husk angivelse af fulde navn ved indbetaling.

Frist for tilmelding og betaling: 08.01.2009

Karen Bering, styrelsen

FOROMTALE:

D. 17/4 2009: KURSUS MED KAREN VIBEKE MORTENSEN.
RESERVER DAGEN ALLEREDE NU.

Behandling af tilknytningsforstyrrede børn Tværfaglig workshop over 2 dage.

Cand.psych. *Susan Hart* og cand.psych. *Rikke Schwartz* har hermed fornøjelsen at præsentere den finske børnepsykiater og psykoterapeut *Jukka Mäkelä*, der har udviklet en behandlingsform med basis i neuroaffektiv udviklingspsykologi for børn med tilknytningsforstyrrelser.

Se mere på: www.neuroaffect.dk (under kursustilbud)
Tid: Torsdag d. 2. april og fredag d. 3. april 2009 kl. 9.30-16.30
Sted: Hotel Grand Park, Ørnumvej 6, 4220 Korsør
Pris: 3.500 kr. ekskl. moms, inkl. morgenmad, frokost osv.
Tilmelding: E-mail: susan_hart43@hotmail.com

Hjerne, meditation og psykoterapi – mindfulness i klinisk praksis

15 dages professionel efteruddannelse for psykiatere, psykologer og psykoterapeuter i København

På 5 delkurser a 3 dage vil kropsspsykoterapeut *Marianne Bentzen*, cand.psych. *Susan Hart* og meditationslærer *Jens-Erik Risom* integrere meditatativ nærværstræning og neuroaffektiv udviklingsteori, og relatere dette til den psykodynamisk orienterede psykoterapi.

Se mere på: www.neuroaffect.dk (under kursustilbud) eller skriv til susan_hart43@hotmail.com

psykologpartners

Acceptance and Commitment Therapy - teori, oplevelser og klinisk anvendelse

Psykologpartners arrangerer nu en omfattende ACT-uddannelse i 3 moduler: teori, oplevelsesbaseret workshop og intensive ACT training. Modulerne kan tages samlet eller hver for sig. Uddannelsen retter sig til psykologer samt læger, og deltagerantallet er begrænset.

Modul I: teori

23/2, 24/2, 23/3, 20/4 – 2009

Modul II: oplevelsesbaseret workshop

18/5, 19/5 – 2009

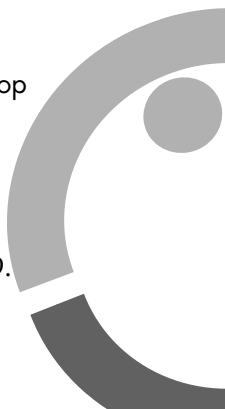
Modul III: intensive ACT training

9/6, 10/6 – 2009

Sidste frist for tilmelding 15/1-2009.

For yderligere information samt tilmelding:

www.psykologpartners.se

SUPERVISIONSGRUPPE

(evt. inkl. meditation og brug af denne i terapi)

ANETTE ESPELAND

spec. og sup. i psykoterapi

Psykologhuset Svanen

Tlf. 39 27 00 37

www.anetteespeiland.dk

Psykologklinik Sølvgade 102

Nyrenoverede lokaler i fællesskab med akupunktør.

Fællesareal: Køkken, toilet og venteværelse: 50 m²

Psykologklinik: 40 m²

Udlejes 2-3 dage om ugen.

Er indrettet som psykologklinik, men

benyttes kun 2 dage om

ugen af organisationspsykolog.

Kontakt:

Nina Rosendal, 28 53 63 36

København centrum

Psykologerne
Vesterbrogade 62 (ca. 50
psykologer tilknyttet)
udlejer møblerede lokaler
til samtalerapi.
Adgang til køkken/venterum.

Husleje (inkl. varme, lys og
rengøring) fra ca. 500 kr.
til 1100 kr. pr. md. for én
hverdag pr. uge.

H.C. Hansen

tlf. 23 60 84 83

Terapilokale i Middelalderbyen

I charmerende og hyggelige
Kompagnistræde har jeg et ledigt
lokale for en fuldtidspraktiserende
psykolog, gerne med ydemummer.
Tæt på Rådhuspladsen, Gammel-
og Nytorv samt Kgs. Nytorv.

Lokalet skal ses.

Dorte Tang

Tlf.: 33 93 60 00

Nyt bud på systemisk samtalepraksis med fortællinger og hypnose

Få hurtig inspiration i det terapeutiske arbejde med par, mennesker med spiseforstyrrelser og psykiatriske diagnoser

Lanfranco gæster Villaen

Den italienske psykiater Lanfranco Verdecchia vil i en medrivende workshop introducere sine originale måder at optimere systemisk, terapeutisk behandling med fortællinger og metaforer som indgang til at inducere en trance-tilstand, hvorfra han arbejder med samtalen som udgangspunkt for at skabe forandring. Hvis du er på udkig efter nye tilføjelser til din systemiske praksis vil Lanfrancos workshop være en oplagt mulighed, for at give din praksis nye vinkler og idéer.

At stemple ind og stemple ud

Vores eftermiddagsworkshop er designet, så du på få timer og for få penge kan udveksle inspiration med andre fra det terapeutiske felt, som en mulighed for kvikt at stemple ind og stemple ud på nye læringsmuligheder. Workshoppen vil være på engelsk.

PRIS Kr. 450,- når du er medlem af Villaens Vennekreds og ellers kr. 650,-

TID Onsdag d. 17. december kl. 14.00 - 17.00 hos Villa Venire A/S

Tilmelding og tilmeldingsfrist: Senest d. 12. december på info@villavenire.dk

Læs mere på www.villavenire.dk

T 2785 3920 · info@villavenire.dk
www.villavenire.dk

villa Venire

Uddannelsesafdelingen,

Århus Universitetshospital, Risskov udbyder:

midt
regionmidtjylland

Psykiatriens organisering, ledelse, administration, kvalitetssikring og drift

Specialiseringsmodulet i psykopatologi for
specialistuddannelserne for psykologer

Undervisere

Knud Ramian, cand.psych., specialist og supervisor i organisationspsykologi.

Søren Bredkjær, centerchef v. Psykiatrisk Center Sct. Hans, Roskilde

Tidspunkt

Den 25. - 26. marts 2009 kl. 09.00 - 16.00

Sted

Uddannelsesafdelingen, Århus Universitetshospital, Risskov,
Skovagervej 2,
8240 Risskov.

Pris

Kr. 3.300,- inkl. morgen-/eftermiddagskaffe med brød samt frokost.

Tilmeldingsfrist

Den 20. februar 2009

Program samt tilmeldingsblanket fås ved henvendelse til:

Kursussekretær Birte Mangouras, tlf. 77 89 23 37,

e-mail: bmg@psykiatri.aaa.dk

Opdatér dig på www.sundhed.dk/info/uddannelsesafdelingen

MINDFULNESS NEXT LEVEL

Certificeringsforløb for professionelle

Mindfulness Based Dialogue er en praksis, som adresserer interpersonel stress ved at afdække vore betingede og begrænsede måder at tænke og tale på. Og som nærer vore naturlige resurser for gensidig opmærksomhed og medfølelse.

MBD er udviklet i samarbejde mellem Center for Mindfulness, Massachusetts og Gregory Kramer, PhD. Videreformidles for første gang i Danmark af MBSR og MBD instruktørerne Eve Bengta Lorenzen og Robert Jørgensen.

Forløbet forudsætter mindfulness-/meditationspraksis.

Start: 27.02.2009

Yderligere oplysninger:

www.mindfullife.dk - Tlf.: 21 68 80 84

Lokale i mindre klinikfællesskab

Centralt på Frederiksberg. 2800 kr. ekskl. moms, udlejes pr. 1/2-2009.

Kontakt:

mail@dittema.dk ☎ 7029 4040

Møblerede lokaler til leje på dagsbasis

30 m fra Nørreport Station, Kbh.K.
Velegnet til fx. samtale, coaching mv.

Se mere:

www.klinikudlejning.dk

Workshops i Ericksonian Hypnose

To workshops i Ericksonian Hypnose tilbydes. Intensive kurser med Rob McNeilly, leder af Milton H. Erikson Institutet i Hobart, Australien. Lær principperne, teknikkerne og metoderne i Ericksonian Hypnose.

Rob McNeilly er læge og uddannet i hypnose af Milton Erickson. Han er en internationalt anerkendt terapeut, supervisor og underviser i Ericksonian Hypnose. Han er forfatter til flere bøger og artikler om Ericksonian Hypnose.

Den første 3-dages workshop er en introduktion til de grundlæggende teknikker i Ericksonian Hypnose. I den anden 3-dages workshop er fokus på at lære at arbejde med Ericksonian Hypnose i forhold til kliniske problemstillinger som angst, depression og traumer. Det er en forudsætning for deltagelse i den anden workshop, at man har deltaget i den første, eller har et forhåndskendskab til Ericksonian Hypnose.

Sted: Psykologcentret Trekanten, Linnegade 25, 1., 1361 København K

Pris: 5000 kr. pr. workshop. I prisen er inkluderet morgenmad, frokost, te/kaffe, kage, vand.

Tid: Workshop 1: Fra den 26. til den 28. februar 2009.
Workshop 2: Fra den 2. til den 4. marts 2009.

Tilmelding:

Psykologcentret Trekanten, trekanten@city.dk
fax: 33 91 45 65 – Tlf. 33 91 40 41.

Tilmeldingsfrist den 5.1.2009.

For yderligere oplysninger:

Kontakt Per Henriksen, tlf. 33 91 40 41 eller se Rob McNeilly's hjemmeside **www.cet.net.au**

Børne- og Familiepsykologisk Selskab afholder

Kursus med psykolog Glenda Fredman: Working with Complex Networks of Young People, Families and Practitioners: The Personal and The Professional

In this workshop Glenda Fredman will address how she uses systemic, social constructionist and appreciative approaches to inform her work with networks of clients and professionals who can make a significant contribution to the child's progress, for example school, social workers, doctors etc. With examples from her own practice she will show how she brings large numbers of people together to create therapeutic opportunity for young people and practitioners.

Through role-play and practical exercises participants will have the opportunity to address and develop skills for:

- Preparing for large meetings in order to engage with all present
- Creating collaboration between people in network meetings
- Creating a focus for the meeting that respects and hears everyone's perspective
- Including all voices in the room

This workshop will address the personal and professional contexts that inform our experience and our emotions in our work with children, young people and families. Glenda will share the methods she has developed with her team to enable practitioners to use our 'selves' as resources to our work with people in therapy, supervision and consultation as well as large meetings with families and practitioners.

Glenda Fredman is a clinical psychologist and systemic psychotherapist. She works with children, adults and older people, their families and staff teams in hospitals and community settings. She is currently Consultant Clinical Psychologist in Systemic Psychotherapy with University College London Hospital and Camden and Islington Mental Health and Social Care Trust and freelance trainer and consultant. Glenda is author of 'Death Talk: Conversations with Children and Families' (Karnac) 'Transforming Emotion: Conversations in Counselling and Psychotherapy' (Whurr) and 'Being with Older People: A Systemic Approach' (Karnac / in press).

Målgruppe: Kurset henvender sig til kandidatmedlemmer af selskabet og evt. andre kandidatmedlemmer af Dansk Psykolog Forening, hvis der er plads, idet førstnævnte har fortrinnsret. Der vil maksimalt blive optaget 25 på kurset. Der udstedes kursusbevis. Kurset forsøges godkendt til specialistuddannelsen i klinisk børnepsykologi.

Tid: Mandag den 12. og tirsdag den 13. januar 2009 kl. 9-16 begge dage.

Sted: Dansk Psykolog Forening, Stockholmsgade 27, 2100 København Ø.

Tilmelding: Senest den 19. december 2008 ved indbetaling af kursusafgift kr. 800,00 + moms for medlemmer, kr. 1.000,00 + moms for ikke-medlemmer af selskabet, på selskabets konto: Børne- og Familiepsykologisk Selskab, c/o DP, Stockholmsgade 27, 2100 København Ø, reg.nr. 0400, kontonr. 4012580946. Begrænset deltagerantal: Optagne på kurset får ikke besked, men tilmeldte, som ikke kan deltage pga. evt. overtegning, får besked hurtigst muligt med samtidig tilbagebetaling af kursusafgift. Kursusafgiften dækker også frokost og vand, samt formiddags- og eftermiddagskaffe.

For yderligere oplysninger kan du kontakte kursusarrangør Søren Balling på **sbal@gentofte.dk**

Husk i øvrigt at tilmelde dig selskabets nyhedsmail ved at skrive din mailadresse til **boernogfamilieselskabet@gmail.com**

Selskab for evidensbaseret coaching

KURSUS: POSITIV PSYKOLOGI OG COACHING

Målgruppe

Kurset har bud til psykologer, coaches, HR-konsulenter og ledere, som ønsker at anvende positiv psykologi og evidensbaseret coaching. Deltagelse kræver ingen særlige forudsætninger, men kendskab til coaching vil være en fordel.

Udbytte

Som deltager får du:

- Opdateret viden inden for positiv psykologi og evidensbaseret coaching – to af de mest vækstprægede områder af psykologien
- Afprøvede færdigheder i brugen af konkrete værktøjer og teknikker
- Kendskab til positiv psykologis testbatteri plus en dansk støtteoversættelse af styrketesten og mindst 3 forslag til udfoldelse af hver af de 24 livshistoriske karakterstyrker, som er "kongevejen til flow"
- Personligt udbytte i forhold til mestring af egne tanker og følelser

Indhold

Kurset giver dig svar på spørgsmålene:

- Hvad er positiv psykologi?
- Hvordan afbalancerer du lykken på tre spor?
- Hvordan kan du forøge din (arbejds-)glæde?
- Hvordan træner du din optimisme?
- Hvordan opnår du flow?
- Hvordan udnytter du dine styrker optimalt?
- Hvordan kan du coache andre til optimal funktion og tilfredshed?
- Hvordan kan du generelt bruge positiv psykologi i dit arbejde?
- Er positiv psykologi fremtiden for coaching?

Form

Kurset varer 2 dage og består af en vekselvirkning mellem oplæg og øvelser, spørgsmål, diskussion, erfaringsudveksling og træning af skarpsindigheder/færdigheder.

Oplægsholdere

Cand.psych., stifter af SEBC, Ebbe Lavendt.

Cand.psych., ekstern lektor på CBS, Lars Ginnerup.

Pris

Kr. 6000,- ekskl. moms pr. deltager. Der gives 10 % rabat til medlemmer og associerede medlemmer af Selskab for Evidensbaseret Coaching (SEBC). Prisen inkluderer kursusafgift, forberedelse inden kurset, handouts og forplejning. Deltagere sørger selv for transport og overnatning.

Praktiske oplysninger

Kurset er arrangeret af Selskab for Evidensbaseret Coaching (SEBC) og afholdes hos Dansk Psykolog Forening, Stockholmsgade 27, 2. sal, 2100 København Ø:

Onsdag den 11. februar 2009 kl. 10.00-17.00

Torsdag den 12. februar 2009 kl. 9.00-16.00

Tilmelding til Ebbe Lavendt på e-mail adresse: el@reframe.dk. Der er et begrænset antal pladser. Bemærk, tilmeldingen er bindende. Såfremt du bliver forhindret i at deltage, kan du overdrage din plads til en anden.

For yderligere oplysninger om kurset se selskabets hjemmeside på www.sebc.dk

CEKTOS
Center for Kognitiv Terapi & Supervision

Mesterklasse i Kognitiv Terapi 2009

Undervisningen består af 6 X 2 timers workshop med verdens førende kognitive forskere og klinikere:

Den 14.-15. maj

Professor Adrian Wells

Manchester University - Great Britain

"Meta-cognitive therapy against Anxiety and depression"

Den 11.-12. september

Professor Willem Kuyken

Mood Disorders Centre School of Psychology - Washington

"Collaborative CBT Case Conceptualization: Bridging Practice and Science in CBT"

Den 23.-24. september

Dr. Frank M. Dattilio

Department of Psychiatry - Harvard Medical School

"CBT with couples and families"

Professor Adrian Wells er frontfigur for den nye bølge inden for kognitiv terapi ved navn meta-kognitiv terapi, hvor der arbejdes med tanker om tanker, dvs. de metakognitive forestillinger der ligger i angst og depression. Han har udviklet nye behandlingsstrategier mod bl.a. Depression, angst og OCD. Til workshoppen vil han bl.a. demonstrere de 10 teknikker inden for detached mindfulness – en opmærksomheds-træning, der effektivt afhjælper angst og depression.

Professor Kuyken anses som værende en af de allerdygtigste upcoming kognitive professorer som formår at kombinere det kliniske med forskning. Til workshoppen vil han give indblik i hans forskning i emotionelle forstyrrelser og demonstrere collaborative caseformulering – dvs. hvordan caseformuleringen i fællesskab med klienten kan blive en vigtig del af arbejdet i kognitiv terapi.

Dr. Frank Dattilio er een af verdens ledende frontfigurer inden for kognitiv terapi for par og familier. Han har skrevet adskillige bøger om emnet og kombinerer sin forskningsviden med klinisk ekspertise. Til workshoppen vil han undervise i de nyeste kognitive metoder inden for par- og familierterapi.

Pris og praktiske oplysninger: Hele Mesterklassen koster 12.000 kr. - Enkelte workshops koster 4.500 kr. Mesterklassen finder sted på CEKTOS København, Gammel Kongevej 178, 1. sal, 1850 Frb. C. Interesserede har mulighed for at købe 15 supervisionstimer i grupper med max. 6 deltagere. Supervisorer er godkendte af Dansk Psykolog Forening og Dansk Psykiatrisk Selskab.

Tilmelding sker ved at ringe til CEKTOS på 55 73 48 49 eller info@cektos.dk

Yderligere oplysninger se www.cektos.dk

Supervisionsgruppe

Er du på vej mod autorisation, men mangler den eksterne supervision?

Supervisionsgruppe på **systemisk og narrativt** grundlag søger psykologer. Supervisionen foregår på Østerbro i **København** og er fordelt på 20 fredag formiddage fra starten af 2009.

Supervisor: Autoriseret psykolog Jacob Mosgaard.
Pris: 19.500 kr. for 60 timer.

Henvendelse:

51 64 14 99 eller **jm@jacobmosgaard.dk**

Læs mere om gruppen og om mig på:
www.jacobmosgaard.dk

Center for Hjerneskade

afholder kursusdag

mandag den 23. februar 2009 kl. 9.30-16.30

Dr. Marcus Meinzer

Research in language therapy in chronic aphasia

Kursets formål er at opdatere logopæder og neuropsykologer med den nyeste viden vedrørende principper og rationaler bag behandling og genoptræning af personer med kronisk afasi, herunder resultater af effektundersøgelser og undersøgelser af ændringer af hjernens funktion som følge af træning. I de seneste år har adskillige forskningsundersøgelser påvist effekt af sproglig træning udført over kort tid med høj intensitet, herunder såkaldt 'constraint-induced' træning – også i afasiens kroniske fase. Foredragsholderen Dr. Marcus Meinzer har ydet betydelige bidrag til denne forskning i form af undersøgelser af, hvilke komponenter i optræningen, der er virksomme, hvilke prognostiske indikatorer kan forudsige, om afasiramte personer vil få udbytte af intensiv træning, samt hvad er det neurologiske grundlag for funktionsforbedringer hos personer med hjerneskade i den kroniske fase belyst med billeddannelsesteknikker.

Dr. Marcus Meinzer er neuropsykolog og forsker tilknyttet University of Florida, Department of Clinical and Health Psychology. Kurset afholdes på engelsk.

Program

Evaluation of short-term intensive language training approaches:

- constraint-induced vs. model-based approaches - which aspects contribute most?
- implementation of alternative strategies to enhance treatment intensity (i.e. layperson treatment)

Predictors of treatment success in chronic aphasia:

- cognitive predictors and lesion characteristics
- interaction of language and motor systems and implications for treatment

fMRI and MEG studies: Neuroplasticity in aphasia after intensive language training

Pris: 1600,- inklusiv forplejning.

Online tilmelding: www.cfh.ku.dk under kurser. Frist 16. februar 2009.

Sted: Center for Hjerneskade, Københavns Universitet Amager, Njalsgade 88, 2300 København S. Lokale vil kunne ses på www.cfh.ku.dk forud for arrangementet.

Psykologfagligt Selskab for Klinisk Hypnose afholder kursus

MAN AND WOMAN

med **dr. Stephen Gallegos, New Mexico, USA**

Mandag 2. marts kl. 10.00-17.00 og

tirsdag 3. marts 2009 kl. 9.00-16.00

i Dansk Psykolog Forening, Stockholmsgade 27,
København Ø

Vi har lært at nærme os selv gennem vores tanker i stedet for at udforske de unikke og originale kvaliteter, som vi har indeni os. Hvor mærkeligt det end måtte lyde, er en af disse begrebsmæssige splittelser forestillingen om mand og kvinde. Selv om vi er født med forskelligt udstyr, er vi grundlæggende mennesker. Vi bliver født som mennesker, selv om vi hurtigt bliver inddelt i kategorierne "dreng" eller "pige". Og meget af den måde vi bliver behandlet på, kan henføres til disse begreber. Dr. Gallegos har således arbejdet med kvinder, som var meget vrede over, at de som børn ikke havde fået lov til at klatre i træer og lege med mudder ligesom deres brødre. Han har mødt mænd, der som børn blev skældt ud, fordi de kunne lide at lege med dukker. Han har også arbejdet med mænd, som havde lært ikke at græde, selv om de var sårede og ulykkelige, og med kvinder, som havde lært at være underdanige og indordne sig, selv om de var både kloge og stærke.

Ved hjælp af dybdevisualisering kan vi komme ned til det sted, hvor healing finder sted, og her kan vi vende tilbage til vores egen helhed. I løbet af denne workshop vil vi rejse ned til den, vi i virkeligheden er. Vores vigtigste mål vil være at udrede de begrebsmæssige splittelser omkring det at være mand eller kvinde. Vi vil rejse tilbage til det tidspunkt i vores liv, hvor vi første gang oplevede forskellen mellem at være dreng og pige, og den måde vi skjulte eller håndterede de aspekter, som ikke blev tilladt samt dem, der blev lagt for meget vægt på. Vi vil rejse igennem vores liv og genfinde de oprindelige kvaliteter, som blev ødelagte, og vi vil værdsætte vores uforlignelighed. Og vi vil bearbejde den stærke indflydelse, som vores forældre har haft på udviklingen af vores personlighed.

Kursusform mv.

Kursusformen vil være en vekselvirkning mellem teori og praktisk visualisering. En væsentlig del af workshoppen vil dog være oplevelsesorienteret.

Underviser

Dr. Stephen Gallegos har været professor i psykologi ved Mercer University i Georgia, p.t. er han privatpraktiserende klinisk psykolog med praksis i New Mexico. Han har tidligere afholdt adskillige kurser og workshops i Danmark, alle med stor succes. Han er af indiansk afstamning og grundlæggeren af "The Personal Totem Pole Process", en unik visualiseringsmetode, som kombinerer både jungianske, shamanistiske og østerlandske traditioner. Dr. Gallegos har undervist i metoden i mere end 20 år i USA, Europa og Australien og er endvidere forfatter til flere artikler og bøger om metoden. Kurset vil blive søgt godkendt som led i specialistuddannelsen. Dr. Gallegos er allerede godkendt af Psykoterapeutisk Fagnævn som underviser.

Målgruppe

Kurset henvender sig til psykologer, der har kendskab til hypnose og/eller visualisering, men som gerne vil prøve at arbejde med det på en ny og anderledes måde.

Praktisk

Pris: 2.950 kr. inkl. moms for medlemmer af selskabet og 3.250 kr. for ikke-medlemmer. Prisen inkluderer frokost.

Deltagerantal: Max. 25.

Tilmelding sker på selskabets hjemmeside www.klinisk-hypnose.org under menupunktet "Kurser og tilmelding".

Tilmeldingsfrist: Mandag den 9. februar 2009.

Spørgsmål vedr. kurset kan rettes til Kaare Claudewitz på tlf. 39 90 10 29 eller e-mail: hypnose@webhuset.dk

NÅR DU SØGER JOB

Det er **ALTID** en god idé at kontakte sekretariatet/din tillidsrepræsentant forud for en ansættelse.

Der kan være et særligt behov for at søge rådgivning, hvis du er offentligt ansat på gammelt lønsystem eller behøver vejledning om efteruddannelsesaftaler.

Løn og ansættelsesvilkår er kun delvist bestemt ved overenskomst eller lov. Det er derfor vigtigt, at Dansk Psykolog Forening ved rådgivning eller forhandling kan varetage psykologernes fælles og individuelle interesser. Foreningen har visse regler for, hvornår og på hvilke betingelser medlemmer kan tiltræde i psykologstillinger. Reglerne fremgår nedenfor.

Stillinger i Psykolog Nyt

Under de enkelte stillingsannoncer i Psykolog Nyt kan sekretariatet have sat et mærke. Mærkerne har følgende betydning:

Der skal altid rettes henvendelse til sekretariatet/tillidsrepræsentanten, hvis du har fået tilbudt ansættelse i denne stilling. Du skal fortælle arbejdsgiveren, at lønnen skal forhandles af Dansk Psykolog Forening. Hvis du tiltræder stillingen uden at have kontaktet Dansk Psykolog Forening eller imod foreningens anbefaling, kan det medføre eksklusion af foreningen. Du må heller ikke opsigte din nuværende stilling, før DP's forhandling er afsluttet.

Hvis du er i besiddelse af særlige kvalifikationer, fx auto-rotation eller specialistud-dannelse, eller har særlig lang eller relevant erfaring inden for stillingsområdet, skal du rette henvendelse til Dansk Psykolog Forening/tillidsrepræsentanten, så vi kan forhandle tillæg til stillingen. Du må altså ikke opsigte din nuværende stilling, før en forhandling er afsluttet.

Der er tale om en privat ansættelse, og du bør rådføre dig med Dansk Psykolog Forening om løn- og ansættelsesvilkår. Er stillingen dækket af en AC-overenskomst, vil dette fremgå af annoncen, ellers skal løn- og ansættelsesvilkår forhandles individuelt. Du er i begge tilfælde velkommen til at indsende et kontraktudkast til os.

Når DP/din tillidsrepræsentant forhandler

Når du har fået tilbudt en ny stilling og DP/tillidsrepræsentanten skal forhandle løn, vil vi bede dig indsende kopi af følgende:

- Stillingsopslaget.
- Din ansøgning.
- Dit curriculum vitae (CV/dataliste).
- Seneste lønseddel.
- En beskrivelse af, hvad der i øvrigt har været relevant for valget af dig til stillingen.

2 psykologer ved Pædagogisk Psykologisk Rådgivning pr. 1. februar 2009

Vi har netop ansat ny souschef, som også er psykologfaglig leder. Nu mangler vi 2 psykologer, som har lyst til at blive en del af et psykologteam, hvor udvikling, forankring og trivsel går hånd i hånd. Med "nye" og "gamle" psykologer vil teamet skulle finde sine ben med udgangspunkt i såvel et bestående solidt fagligt miljø som i nye tanker og projekter – og sammen med det øvrige PPR.

De to psykologer betjener primært hver sin folkeskole i et tæt samarbejde med skoleledelse, lærere og pædagoger. På begge skoler er der ud over normalklasserne også specialklasser, på Skovvangskolen 2 klasser for børn med autisme og 1 klasse for børn med ADHD, på Søndervangskolen AKT-klasser.

Glostrup Kommune er en lille velfungerende moderne kommune med korte, direkte kommandoveje. Den enkelte afdeling og den enkelte medarbejder har stor indflydelse på hverdagen og udviklingen.

PPR

- står midt i en spændende udvikling med mål- og rammestyring
- arbejder med området 0 - 18 år
- har 28 ansatte, heraf 6 psykologer
- er p.t. struktureret i fire tværfaglige/tværsæktorielle distriktsteam bestående af psykolog, talehørelærere, sundhedsplejerske og familiekoordinator – samt i et småbørnsteam
- har endvidere ansat konsulenter, talehørelærere, støttepædagoger, administrative medarbejdere og ledelse

Psykologernes arbejdsopgaver:

- pædagogisk-psykologisk vurdering af børn i alderen 0 - 18 år
- rådgivning og vejledning af børn, forældre, pædagoger, lærere samt ledere
- visitation og revisitation, herunder samarbejde med skoler og institutioner uden for kommunen
- udvikling af området, herunder deltagelse i internt samarbejde i PPR
- deltagelse i efteruddannelse
- samarbejde med medarbejdere i Børne- og kulturforvaltningen og Social- og sundhedsforvaltningen
- sagsbehandling, herunder elektronisk journalføring

Personen

- er uddannet cand.pæd.psych. eller cand.psych.
- er udviklingsorienteret
- er indstillet på at arbejde tværfagligt
- har personlig gennemslagskraft og samarbejdsevne
- er fleksibel og omstillingsparat
- trives med at have mange bolde i luften

Vi tilbyder

- en selvstændig stilling med store muligheder for at præge og medvirke til udvikling af funktionen
- et arbejdsmiljø, hvor faglighed, kvalitet, samarbejde og engagement er kendetegn
- faglig opkvalificering
- intern og ekstern supervision

Løn og ansættelsesvilkår: I henhold til gældende overenskomst.

Ansøgning vedlagt relevante bilag sendes til Pædagogisk Psykologisk Rådgivning, Rådhusparken 1, 2600 Glostrup.

Ansøgningsfrist: 5. januar 2009 kl. 12.00.

Ansættelsessamtaler forventes gennemført den 12. januar 2009.

Øvrigt: Nærmere oplysninger fås hos PPR-leder Søren Post, tlf. 43 23 65 50 eller 29 13 09 69.

Der kan herudover rettes henvendelse til skoleleder Ulla Hansen, Skovvangskolen, tlf. 43 96 81 19 og skoleleder Mette Paustian, Søndervangskolen, tlf. 43 96 29 80. Inden ansættelse indhentes der straffeattester.

Oplysninger om Glostrup Kommune i øvrigt kan søges på www.glostrup.dk

Underviser

Vil du blive Danmarks bedste underviser?

Vi tilbyder

MBK A/S tilbyder at gøre dig til Danmarks bedste underviser. Du får masser af træning og feedback. Du får et spændende job med en bred berøringsflade. Du vil få rige muligheder for udvikling. Vi er en lille teamorienteret virksomhed med dygtige og engagerede medarbejdere, der har kunderne i fokus. Vi har et godt internt arbejdsmiljø og mange personalegoder.

Jobbet

Vi søger en dygtig underviser, som kan lide at gøre sig umage. Du skal via din engagerede fremtræden og din evne til at motivere, skabe grundlag for at kursisterne kan udvikle sig og blive bedre til deres arbejde. Du lærer andre at blive bedre undervisere og vil komme til at undervise meget inden for personlig udvikling og præsentationsteknik.

Dig

Du kan være forholdsvis ny med f.eks. 1 års undervisningserfaring – eller du kan være erfaren underviser, konsulent, sælger og måske leder. Det vigtigste er, at du har lyst til at undervise og evne til at formulere dig. Du er udadvendt, positiv og kan lide at samarbejde, men kan også arbejde selvstændigt og udviklingsorienteret med et højt aktivitetsniveau. Du har ordenssans, er systematisk og kan færdiggøre arbejdet. Du kan lide at være aktiv, yde dit bedste og udvikle dig. Det er en fordel, hvis du har haft et fuldtidsjob i det private erhvervsliv. Du skal kunne holde mange bolde i luften, klare svingende arbejdstider og være fleksibel i forhold til kundernes behov.

MBK

MBK er en succesfuld kursusvirksomhed i positiv vækst. Danmarks største og mest velrenommerede virksomheder – såvel private som offentlige – bruger MBK til at dygtiggøre deres medarbejdere og udvikle deres ledere. Firmaet er etableret og ejet af erhvervspsykolog Michael Brorsen. MBK har undervisningslokaler i centrum af København.

Kontakt

Send din ansøgning til michael@mbk.dk eller ring tlf. 35 43 44 74 for at høre, om jobbet passer til dig.

Ansøgningsfrist den 1. februar 2009.

 kvm@dp.dk

Opret jobagent på...

Psykologjob.dk

**PSYKOLOG, SOCIALRÅDGIVER,
PÆDAGOG, SYGEPLEJERSKER ELLER LIGN.**

**MED TERAPEUTISK OVERBYGNING, SØGES TIL
FAMILIECENTER DYREBY OG KLINTINGHUS**

På Familiecenter Dyreby og Klintinghus arbejder vi med behandling af belastede familier – herunder voksne, der har haft alkohol- og/eller stofproblematikker. Der arbejdes ud fra en psykodynamisk forståelsesramme.

Familiecenter Dyreby er et psykoterapeutisk døgn- og dagtilbud, hvor der arbejdes med det enkelte individ, med gruppen, med familien, med barnet og med parret. Fokus er på relationen forældre/barn.

Børnene er ud over familiebehandlingen i et behandlingsforløb i en gruppe på ca. 8 børn med 4 behandlere, der arbejdes primært med børnegruppen i naturen, skolesøgende børn går i den interne skole. Vi har en dejlig base for børnene i Blabjerg Plantage.

Familiecenter Dyreby starter pr. 1.2. 2009 en ny institution op – Klintinghus, som er for gravide og nybagte forældre og spædbørn. Der tilbydes afklaring og støtte i forhold til familien, forældrekompetenceundersøgelser, nedtrapning af gravide med afhængighedsproblemer. Et ophold vil vare fra 3 - 6 måneder.

Vi forventer, at du:

- Udfører individuel-, par-, familie- og evt. gruppeterapi/ miljøterapi
- Samarbejder med det øvrige team
- Skriver statusrapporter
- Udfører mødevirksomhed med kommunale konsulenter og rådgivere
- Er med til praktisk pædagogisk behandlingsarbejde
- Er fleksibel omkring pludseligt opståede opgaver, og evt. ændringer i arbejdsopgaver
- Klarer at arbejde alene bl.a. på vagter
- Bevarer overblikket i kaotiske og pressede situationer
- Er anerkendende og konfliktløsende
- Løbende rydder op i relationer til beboerne og til kollegaer
- Er model for familierne
- Indgår i personalemøder

Såfremt du ikke har en psykoterapeutisk efteruddannelse, forventer vi, at du vil starte på en sådan.

Vi kan tilbyde:

- Et spændende og meningsfyldt arbejde
- Dygtige og engagerede kollegaer.
- Gode efteruddannelsesmuligheder.
- Personalesupervision.
- Individuel supervision/terapi.
- Personlig udvikling

Ansøgningsfrist den 7. januar 2009.

Ansættelsessamtaler bliver afholdt den 21. januar 2009.

Skriftlig ansøgning sendes til

**Familiecenter
Dyreby**

grundlagt 1/4 1997

Vesterbyvej 5
6854 Henne

Yderligere oplysninger kan fås ved henvendelse til forstander Rita Knudsen på tlf. 75 25 50 85

 jan@dp.dk

PPR ODSHERRED

TRE PSYKOLOGER

TIL ANSÆTTELSE PR. 1. JANUAR 2009 ELLER SENERE

Vi søger tre nye kollegaer til vores PPR-afdeling. Vi er en selvstændig afdeling, som primært varetager opgaver for skoler og børnehaver og for familieafdelingen.

Psykologgruppen består p.t. af 8 psykologer (inklusive en chefpsykolog) og 5 talehørere-konsulenter.

Vi dækker 5 distrikter i kommunen.

Du vil blive tilknyttet et distrikt, hvor du bl.a. vil indgå i tværfagligt samarbejde.

Vi ser os selv som en spændende arbejdsplads med mange relevante psykologudfordringer, hvor der også er plads til at dyrke individuelle interesser. Det er vores mål at støtte relevante uddannelsesønsker, fx mod specialistgodkendelse.

FAGLIGE OG PERSONLIGE KOMPETENCER

Cand.psych. eller cand.pæd. psych.

MED LYST OG INTERESSE FOR

- det tværfaglige samarbejde
- konsulent-, rådgivnings- og supervisionsopgaver

- udredningsopgaver
- psykologisk behandling af børn og unge
- psykologiske undersøgelser
- børnegrupper.

VI TILBYDER

- engagerede og erfarne kollegaer
- løbende supervision (også hvis du er autoriseret)
- mulighed for hjemmearbejde
- en organisation i udvikling, hvor alles stemmer tæller
- autorisationsforløb.

Løn og ansættelse: Efter gældende overenskomst.

Flere oplysninger: Chefpsykolog Torben Kjeldsen, tlf. 5966 6473 eller Ruth Öehlenschläger, 5966 6207. Du kan også skrive til os på tok@odsherred.dk

ANSØGNINGSFRIST

Fredag den 12. december. Samtaler forventes afholdt uge 51.

Ansøgning sendes til Odsherred Kommune, PPR, Nyvej 22, 4573 Højby.

WWW.ODSHERRED.DK/JOB

 amm@dp.dk

Børne-, unge- og familiechef

Alle børn og unge har ret til et godt liv!

Vil du være med til at virkeliggøre denne vision for børn og unge i en kommune, der har fokus på udvikling, så kom til Slagelse.

Du bliver chef for et område med ca. 200 engagerede og fagligt dygtige medarbejdere, hvor vi arbejder med tværfagligt samarbejde, helhedsorienteret sagsbehandling og konsultativ bistand.

Som leder har du både gennemslagskraft, visioner og evne til at få andre med dig. Du kommer til at indgå i et tæt samarbejde med dagtilbudschef og skolechef, når I sammen skal udvikle den tværfaglige og inkluderende indsats og arbejde på at skabe helhed, nærvær, tidlig indsats og involvering.

Du vil få rige muligheder for at påvirke udviklingen i en åben og fleksibel organisation, som er parat til at prøve nye veje – 'vi plejer' har vi begravet.

Læs mere om jobbet på www.slagelse.dk

Der er ansøgningsfrist den 15. december og tiltrædelse senest den 1. februar 2009.

Om børne- og ungeområdet

Børne- og ungeområdet i Slagelse er præget af visionen om, at alle børn har ret til et godt liv. Det stiller høje krav og forventninger til medarbejderes og lederes evne til hver dag at udfordre alle børn og unge til at lære nyt. Derfor har vi løbende fokus på at udvikle vores medarbejderes kompetencer.

Ved alle ansættelser i Slagelse Kommune skal foreligge straffeattest.

slagelse.dk

 ebr@dp.dk

Job

midt
regionmidtjylland

Vores værdier er dialog, dygtighed og dristighed. Vi værdsætter dialogen med patienter, brugere og medarbejdere og har et højt fagligt niveau i en kultur med plads til udvikling og faglig nysgerrighed.

Psykolog søges

Himmelbjerggården, Ry

Vi søger en psykolog til en fuldtidsstilling med start 1. februar 2009.

Himmelbjerggården er en døgninstitution for 34 børn og unge med intern skole.

Løn og ansættelse efter gældende overenskomst.
Ansøgningsfrist den 15. december 2008 kl. 12.00.
Samtaler forventes afholdt i uge 51.

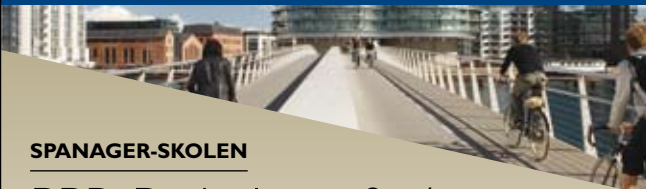
Ansøgning sendes til: Himmelbjergets Børn og Unge Center,
Himmelbjerggården,
Himmelbjergvej 11, 8680 Ry
Mrk.: Ansøgning - Psykolog

Yderligere oplysninger fås ved henvendelse på hovednummer
tlf.: 87882080 Eller på www.himmelbjerggaarden.rm.dk her
kan stillingsbeskrivelsen også læses.

Se hele stillingsopslaget på www.rm.dk/job

 TR: Lars Junker, Tlf. 87 33 19 50

Vil du **UDVIKLE KØBENHAVN?**

SPANAGER-SKOLEN

PPR-Psykolog - 8 t/uge

Har du lyst til, i døgnregi, at indgå i et tæt samarbejde med lærergruppen, klinisk psykolog og skoleleder, så er chancen her.

Pr. 1. januar 2009 er en stilling som PPR-psykolog ledig. Spanager, der er ejet af Københavns Kommune, ligger smukt placeret 10 km vest for Køge på en gammel herregård, hvor vi har fine fysiske rammer og faciliteter: Vi modtager 24 krævende og dejlige børn i den undervisningspligtige alder. Alle børn undervises pt. i vor interne skole. Psykologens arbejdsområde omfatter primært PPR-betjening. Omfang og indhold prioriteres i forhold til ressourcer. Andre opgaver kan eventuelt aftales som ad-hoc.

Yderligere oplysninger samt funktions- og arbejdsbeskrivelse hos forstander, Hans Hytteballe, på 5682 0013.

Du kan læse mere på Spanagers hjemmeside: spanager.dk

Se endvidere hele jobopslaget på www.kk.dk/job

Ansøgning, mrk. psykolog, senest fredag d. 12. december.

Københavns Kommune ser mangfoldighed som en ressource og værdsætter, at medarbejderne hver især bidrager med deres særlige baggrund, personlighed og evner.

**KØBENHAVNS
KOMMUNE**

Socialforvaltningen

www.kk.dk/job

 skr@dp.dk

Heimdal
AUTISME & ADHD

Heimdal søger en 37 timers psykolog

Har du lyst til at arbejde i et spændende team på Heimdal, som er et højt specialiseret individualiseret tilbud til børn og unge inden for autismespektret og tidligt udviklingstrin, samt normalt begavede unge med svær Autisme og/eller ADHD?

Psykologstilling er ny på Heimdal. Du bliver en del af en stabfunktion bestående af udviklingskonsulent (cand.pæd.psych.) og specialpædagogiske konsulenter, som alle har både interne og eksterne rådgivnings- og undervisningsopgaver. I teamet ansættes desuden en socialrådgiver. Du skal se dig selv som en del af et stærkt og udviklingsorienteret team, og det forventes, at der samarbejdes om opgaverne, og at man sammen i teamet, og med øvrige kollegaer i huset, skaber udviklingen for både det enkelte barn og området som helhed.

Vi prioriterer uddannelse af personalet meget højt, og der er derfor gode muligheder for kompetenceudvikling og videreuddannelse.

Du skal have stor lyst og energi til at arbejde med rådgivning, supervision og undervisning til fagligt personale, forældre og pårørende, og du skal have lyst til at skabe gode miljøer for børn og unge, så de får de bedste rammer for udvikling af deres livsduelighed. Du skal tro på at gøre en forskel.

Du kan finde mere om stillingen, Heimdal og det specialpædagogiske tilbud på www.heimdal-aarhus.dk eller ved henvendelse til Heimdal på telefon nr. 87 34 40 40.

Ansøgning med relevante referencer mærket "Ansøgning psykologstilling" skal være os i hænde senest mandag den 15. december 2008 med morgenposten på adressen: Heimdal, Egebæksvej 26, 8270 Højbjerg eller pr. mail til heimdal@fa.aarhus.dk

Samtaler forventes afholdt den 22. december 2008.

 kvm@dp.dk

HØRSSENS KOMMUNE

PPR i Horsens søger pr. 1. januar en psykolog på fuld tid

Pr. 1. august 2008 er PPR organiseret i 2 tværfaglige afdelinger med hver deres afdelingsleder og der er samtidig etableret 3 specialteams – et på Småbørnsområdet, et på Skoleområdet og et på Specialområdet. Den ledige stilling er i specialteamet, hvorfor interesse i og erfaring med elever med generelle indlæringsvanskeligheder og elever med ADHD og autisme vil være ønskeligt. Ansættelsessamtaler finder sted den 16. december 2008.

Din ansøgning skal være modtaget senest den 12. december 2008 med morgenposten i PPR, Børn og Ungeområdet, Horsens Kommune, Rådhusstrøget 4, 8700 Horsens.

Se hele stillingsopslaget på www.horsenskommune.dk

Horsens Kommune
Rådhusstrøget 4
8700 Horsens
Telefon: 76 29 29 29
www.horsenskommune.dk

 TR: Lotte Fensbo, Tlf. 76 29 29 29

FREDERIKSSUND
KOMMUNE

Psykolog

Som psykolog i Familieafdelingen indgår du i forskellige fagteams og specialteams, i undersøgelser og behandling af børn, unge og deres forældre. Du kommer til at arbejde i en afdeling med 55 ansatte, der er tværfagligt sammensat.

Det er vigtigt, at du er interesseret i at arbejde med udsatte familier, at du har autorisation, og at du vil være med til at udvikle det tværfaglige samarbejde.

Til gengæld tilbyder vi dig et fagligt arbejdsmiljø med engagerede og udviklingsorienterede kolleger, et velfungerende psykologteam og ekstern og kollegial supervision. Derudover har vi et udviklingsprojekt omkring selvmordstruede unge, og der er gode muligheder for nye tiltag – eksempelvis gruppetilbud.

Jobbet er på 37 timer om ugen og ledigt til besættelse hurtigst muligt.

Hvis du vil høre mere om jobbet eller arbejdspladsen, er du velkommen til at ringe til psykolog Lene Dahl på 47 35 16 27 eller psykolog Mette Mellentin på 47 35 16 29.

Vi foretrækker at du sender din ansøgning på mail til familie@frederikssund.dk – alternativt kan du sende den til Frederikssund Kommune, Opvækst & Uddannelse, Familieafdelingen, Torvet 2, 3600 Frederikssund.

Ansøgningsfrist er den 16. december 2008. Der afholdes ansættelsessamtaler i uge 51.

 skr@dp.dk

Psykolog til Kræftens Bekæmpelse

Kunne du tænke dig at arbejde med kræftramte i alle aldre?

Kræftens Bekæmpelses kræftrådgivning i Herning søger en psykolog til en stilling på 31 ¾ time. Vi modtager ugentligt mange henvendelser fra vores målgruppe med henblik på især psykologiske problemstillinger i forbindelse med kræft. Det er fortrinsvis individuelle samtaler, men også par-, familie- og gruppesamtaler.

Om stillingen

Du skal kunne rådgive bredt, supervisere og undervise i kræftproblestillinger, og du skal i særlig grad kunne arbejde med psykologiske problemstillinger i forbindelse med kræft. Derudover skal du fungere som koordinator i forhold til professionelle frivillige, der driver sorggrupper for børn og unge.

Løn og ansættelsesvilkår

Løn ifølge overenskomst mellem Kræftens Bekæmpelse og Dansk Psykolog Forening. Arbejdspladsen er røgfri.

For nærmere informationer om stillingen,

er du velkommen til at henvende dig til rådgivningsleder Henrik Dybvad Larsen på tlf. 9626 3160, mobil 3092 8908 eller e-mail hdl@cancer.dk.

Ansøgningsfristen er mandag den 15. december 2008.

Læs det fulde stillingsopslag og søg stillingen på www.cancer.dk/job.

Kræftens Bekæmpelse

Personaleafdelingen
Strandboulevarden 49
2100 København Ø

 TR: Lise Stampe Møller Jørgensen, Tlf. 45 93 51 51

FØL søges til privat praksis

Travl og udviklende psykologpraksis med i alt 9 ansatte søger ny kollega til primært at varetage terapiopgaver.

Nærmere oplysninger på www.g-r.dk eller ved telefonisk henvendelse til Jørgen Rønsholdt eller Finn Godrim på tlf. 97 52 00 95

Ansøgning sendes senest d. 20. december 2008 til GR- Psykologerne, Nordbanevej 15, 7800 Skive.

 chf@dp.dk

ODENSE KOMMUNE

SOCIALCENTER

3 psykologer til revalideringstilbud

Socialmedicinsk Afsnit i Odense Kommune, Social- og Arbejdsmarkedsforvaltningen søger 3 psykologer til tiltrædelse snarest.

Ugentlig arbejdstid på 37 timer.

Arbejdet foregår på Odense Kommunens revalideringstilbud, RevaAktiv, RevaIntegration og RevaSanderum. Målgruppen er borgere på kontanthjælp med komplekse helbredsmæssige- og sociale problemer og for RevaSanderums vedkommende også misbrugsproblemer.

Vi tilbyder et godt tværfagligt samarbejde med andre faggrupper på revalideringstilbudene samt et godt kollegialt fællesskab.

Løn- og ansættelsesvilkår i henhold til gældende overenskomst med Dansk Psykologforening og Kommunernes Landsforening.

Yderligere oplysninger om stillingerne på www.odense.dk

Ansøgningsfrist: 5. januar 2009 kl. 12.00.

Jobnr. 7461 bedes anført på kuvert og ansøgning.

Odense Kommune ser mangfoldighed som en styrke og opfordrer alle uanset alder, køn, religion eller etnisk tilhørsforhold til at søge ledige stillinger.

www.odense.dk

 jan@dp.dk

FØL Psykologcenter Fyn ApS

Ikke-autoriseret psykolog søges til en uddannelsesstilling, jfr. Sygesikringsoverenskomsten. Tiltrædelse snarest muligt.

Vi tilbyder:

Positivt samarbejde, travlhed, sparring og supervision i veletableret klinik i hjertet af Odense, vi er et team af 3 erfarne psykologer. Du vil få erfaring med samtlige opgaver i en privatpraksis, primært terapi med voksne, unge og par.

Vi forventer:

Gode kontaktevner og faglig klinisk dygtighed kombineret med fleksibilitet, selvstændighed og ansvarlighed.

Henvendelse:

For yderligere information, kontakt klinikken på tlf. 66 13 13 10 eller post@psykologcenterfyn.dk

Ansøgning med CV og referencer sendes senest den 19. december 2008 til:

Psykologcenter Fyn ApS
Vestergade 82, 2 sal, 5000 Odense C

 chf@dp.dk

Vi søger en familierådgiver (37 t), der har lyst til at gøre en forskel og være med til at skabe muligheder for kvinder og børn, der er på vej mod en tilværelse uden vold

Familierådgiverens primære opgaver:

- Kontaktperson for kvinder med medfølgende børn
- Børnesamtaler (barn, mor og mor/barn)
- Omsorgs- og konflikthåndtering i forh. til vores beboere generelt
- Ekstern rådgivning (personlig, telefonisk og skriftligt)

Er du vores nye kollega, skal du kunne nikke genkendende til følgende udsagn:

- Dit liv bryder ikke sammen, fordi dagen ikke bliver som planlagt
- Du formår at rumme børnenes historier og hjælpe dem på vej
- Du har en god sproglig fornemmelse - også skriftligt
- Du har personlig modenhed og humoristisk bid

Du er velkommen til at ringe på telefon 82515205 eller sende mail til LH@dkkrisecenter.dk og modtag en stillingsbeskrivelse. Din grundstartløn er 27.300 kr. Vi skal have din ansøgning senest den 16.12. Ansættelsessamtaler bliver affholdt den 18.12.

Send din ansøgning til: Dansk Kvindesamfunds Krisecenter, Vodroffsvej 40, 1900 Frederiksberg C eller til LH@dkkrisecenter.dk.

 jan@dp.dk

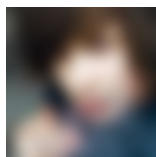
Indhold

Når boligen bliver et hjem

Vores hjem er ikke blot vores bolig, det er en del af os selv og vores identitet. Ikke kun på godt, men sandelig også på ondt.

side 3

Portræt af de unge krænkere

Igennem fem år har man samlet viden om børn og unge, der krænker andre børn og unge. Hvem er det, der begår overgrebene?

side 8

Et team i psykiatrien

I Center for Spiseforstyrrelser er arbejdet imellem psykolog og læge fordelt på atypisk vis. De stive grænser mellem læge og psykolog er brudt.

side 16

Rapport galt i halsen

Sundhedsstyrelsens PTSD-anbefalinger misbruges, hvis de læses som en absolut tilslutning til kognitiv adfærdsterapi over for angst.

side 22

Faste rubrikker

Møder og meddelelser side 31

Rubrikannoncer side 34

Stillinger side 42